

ΕΒΙΝΑ ΣΙΣΤΑΚΟΥ

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
(ΕΠΙΛΟΓΗ)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2015

ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Από τον 4^ο αι. π.Χ. μέχρι τον θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π.Χ.)

ΠΕΡΣΗΣ (4^{ος} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ (397-319 π.Χ.), ιστορικός

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Α΄ ΣΩΤΗΡ (367-283 π.Χ.), στρατηγός και ιστορικός

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (356-323 π.Χ.), ρητορική-επιστολογραφία

ΛΕΩΝ ΠΕΛΛΑΙΟΣ (4^{ος}-3^{ος} αι. π.Χ.), θεολόγος

ΑΛΕΞΑΡΧΟΣ (π. 350-290 π.Χ.), γλωσσοπλάστης

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Από τον θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) μέχρι την πτώση της Αλεξάνδρειας (31 π.Χ.)

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Δ΄ ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ (244-205 π.Χ.), τραγικός ποιητής

ΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΥΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), κωμικός ποιητής

ΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΣ ΠΕΛΛΑΙΟΣ (310-240 π.Χ.), επιγραμματοποιός

ΣΑΜΟΣ (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

ΑΡΧΙΑΣ (τέλη 2^{ου}-μέσα 1^{ου} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

ΚΡΑΤΕΡΟΣ (4^{ος}-3^{ος} αι. π.Χ.), ιστορικός και ανθολόγος

ΜΑΡΣΥΑΣ ΠΕΛΛΑΙΟΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), ιστορικός

ΜΑΡΣΥΑΣ ΦΙΛΙΠΠΕΥΣ (άγνωστη χρονολογία), ιστορικός

ΕΡΜΑΓΟΡΑΣ ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΗΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), φιλόσοφος

ΙΠΠΟΛΟΧΟΣ (τέλη 4^{ου}-αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.), επιστολογράφος

ΑΜΕΡΙΑΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), λεξικογράφος

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Από την άνοδο του Αυγούστου (31 π.Χ.) μέχρι το κλείσιμο της Ακαδημίας από τον

Ιουστινιανό (529 μ.Χ.)

ΑΝΤΙΦΑΝΗΣ (τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ Ι (1^{ος} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός και λυρικός ποιητής

ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ (τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

ΚΡΑΤΕΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΦΙΠΟΛΗ (άγνωστη χρονολογία), ραψωδός

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ (τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.-αρχές 1^{ου} αι. μ.Χ.), επιγραμματοποιός και διοικητής της Θεσσαλονίκης

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ (τέλη 1^{ου} αι. μ.Χ.), επιγραμματοποιός και συντάκτης ανθολογίας

ΕΠΙΓΟΝΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ (άγνωστη χρονολογία), επιγραμματοποιός

ΑΔ(Δ)ΑΙΟΣ (άγνωστη χρονολογία), επιγραμματοποιός

ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ ΙΙ (ο Υπατος), (6^{ος} αι. μ.Χ.), επιγραμματοποιός

ΦΑΙΔΡΟΣ ΓΑΪΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ (π. 15 π.Χ – π. 50 μ.Χ.), ελληνορωμαίος μυθογράφος

ΚΡΙΤΩΝ ΠΙΕΡΙΕΥΣ (2^{ος} αι. μ.Χ.), ιστορικός

ΠΟΛΥΔΑΙΜΟΣ (2^{ος} αι. μ.Χ.), ρήτορας και στρατιωτικός συγγραφέας

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΟΒΑΙΟΣ (5^{ος} αι. μ.Χ.), ανθολόγος

ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

*Από τον 4^ο αι. π.Χ. μέχρι τον θάνατο του
Αλεξάνδρου (323 π.Χ.)*

ΠΕΡΣΗΣ (4^{ος} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

Π.Α. 6.112

Τρεῖς ἄφατοι κεράεσσιν ὑπ' αἰθούσαις τοι, Ἄπολλον,
ἄγκεινται κεφαλαὶ Μαιναλίων ἐλάφων,
ἄς ἔλον ἐξ ἵππων ἰγυγερῶ χέρετ' Δαῖλοχός τε
καὶ Προμένης, ἀγαθοῦ τέκνα Λεοντιάδου.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό επίγραμμα.

Ο Δαῖλοχος και ο Προμένης αφιερώνουν στον Απόλλωνα κερασφόρες κεφαλές ελαφιών που σκότωσαν στο Μαίναλο της Αρκαδίας.

Τα τρία κύρια ονόματα, και ιδιαίτερα αυτό του Λεοντιάδη, ο οποίος αναφέρεται ως πατέρας των δύο αναθετών, αποτελούν ενδείξεις για τη χρονολόγηση του επιγράμματος και κατ' επέκταση του ποιητή. Συγκεκριμένα, είναι πιθανό το επίγραμμα να συνόδευε ένα αφιέρωμα που κάνουν στον Δελφικό Απόλλωνα τα μέλη μιας Θηβαϊκής οικογένειας ευγενών, η οποία αυτοεξορίστηκε στην Αρκαδία μετά την καταστροφή των Θηβών το 335 π.Χ. *Terminus ante quem* είναι το 316 π.Χ., οπότε και η οικογένεια μπόρεσε να αποκατασταθεί και να επιστρέψει στη Θήβα. Κατά συνέπεια ο Πέρσης ανήκει στους πρώιμους επιγραμματοποιούς, αφού τοποθετείται στον 4ο αιώνα.

Η λ. ἄφατοι ερμηνεύεται ως 'μεγάλοι ἢ καταπληκτικά' από το λεξικό της Σούδας.

Η φράση ἰγυγερῶ χέρετ' δεν μπορεί να ερμηνευτεί, και είναι πιθανό ότι είτε αναφέρεται στη δύναμη των χεριών των κυνηγών είτε αποτελεί αναφορά σε ένα τρίτο πρόσωπο, έναν τρίτο αδελφό (;), που σκότωσε το τρίτο ελάφι του επιγράμματος.

Π.Α. 6.272

Ζῶμά τοι, ὦ Λατώ, καὶ ἀνθεμόεντα κύπασσιν
καὶ μίτραν μαστοῖς σφιγκτὰ περιπλομένην

θήκατο Τιμάεσσα, δυσωδίνοιο γενέθλας
ἀργαλέον δεκάτω μηνὶ φυγοῦσα βάρως.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό επίγραμμα.

Ἡ Τιμάεσσα αφιερώνει στην Ἄρτεμη κάποια ρούχα σε ἔνδειξη ευγνωμοσύνης για τον τοκετό της.

Παράλληλο σε δομὴ και περιεχόμενο, πιθανότατα μίμηση αὐτοῦ του ἐπιγράμματος, εἶναι τὸ ἐπίγραμμα Π.Α. 6.202 του Λεωνίδα του Ταραντίνου (Εὐθύσανον ζώνην τοι ὁμοῦ καὶ τόνδε κύπασσιν/ Ἄθις παρθενίων θῆκεν ὑπερθε θυρῶν,/ ἐκ τόκου, ὦ Λητωί, βαρυνομένης ὅτι νηδὺν/ ζῶν ἀπ' ὠδίνων λύσαο τῆσδε βρέφος).

Οἱ λ. ζῶμα (=ζώνη), κύπασσις (=κοντός χιτώνας) και μίτρα (=στηθόδεσμος) δηλώνουν τυπικά γυναικεία ρούχα.

Τὸ ἐπίθετο δυσῶδινος δηλώνει τὸν ἐπώδυνο τοκετό. Ὑπάρχει ὅμως και ἐναλλακτικὴ ὀρθογραφία δισωδ-, ἡ ὁποία θα μπορούσε να υποδηλώνει τὴ γέννηση διδύμων.

Π.Α. 6.274

Πότνια κουροσός, ταύταν τ'ἐπιποντίδα νύμφαν†
καὶ στεφάναν λιπαρῶν ἐκ κεφαλᾶς πλοκάμων,
ὀλβία Εἰλείθυια, πολυμνάστοιο φύλασσε
Τισίδος ὠδίνων ῥύσια δεξαμένα.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό επίγραμμα.

Μια γυναίκα με τὸ ὄνομα Τισίς αφιερώνει στην Εἰλείθυια, τὴν προστάτιδα του τοκετού, κάποια προσωπικά εἶδη, πιθανότατα ἓνα εἶδος φορέματος ἢ πόρπης και μια κορδέλα για τὰ μαλλιά.

Η επίκληση *κουροσόος* μπορεί να αποτελεί έναν υπαινιγμό στη θεά Άρτεμη, και στην περίπτωση αυτή το επίθετο *Ειλείθια* μπορεί να αποτελεί λατρευτικό τίτλο της θεάς.

Η φράση *ἐπιποντίδα νύμφαν* είναι δυσερμήνευτη. Η διόρθωση σε *ἐπιπορτίδα νυμφᾶν* από τον Jacobs παραπέμπει είτε στην περόνη είτε στο ίδιο το ρούχο που στερεώνεται με μια περόνη.

Το όνομα *Τισίς* παραπέμπει στην αποπληρωμή οφειλόμενου χρέους. Εναλλακτικά θα μπορούσε να γραφεί και με τον κοινότερο τύπο *Τεισίς*.

Π.Α. 7.445 ΠΕΡΣΟΥ ΘΗΒΑΙΟΥ

Μαντιάδας, ὦ ξεινε, καὶ Εὐστρατος, υἱες Ἐχέλλου,

Δυμαῖοι, κραναῆ κείμεθ' ἐνὶ ξυλόχῳ,

ἄγραυλοι γενεῆθεν ὄροϊτύποι· οἱ δ' ἐπὶ τύμβῳ

μαννταὶ τέχνας δουροτόμοι πελέκεις.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο ἐπίγραμμα (ο Πέρσης αναφέρεται ως Θηβαίος).

Πρόκειται για ἐπιτάφιο αφιερωμένο σε δύο ξυλοκόπους, τον Εὐστρατο και τον Μαντιάδη που αναφέρονται ως γιοι του Ἐχέλλου (ὄνομα ἀπαξ, που απαντά μόνον σε αυτό το ἐπίγραμμα του Πέρση).

Το ἐπίθετο *Δυμαῖοι* παραπέμπει πιθανότατα στη Δύμη της Αχαΐας.

Η λ. *ἄγραυλος* τυπικά στη λογοτεχνία αναφέρεται σε βοσκούς ή αγρότες (Ιλ. 18.162, Ησ. *Θεογ.* 26) οι οποίοι ζουν ή απλώς διανυκτερεύουν στην εσοχή. Εκεί ίσως βρήκαν τον θάνατο οι δύο ξυλοκόποι και και εκεί βρίσκονται θαμμένοι.

Μαννταὶ (=μηννταὶ) *τέχνας* ονομάζονται οι πέλεκεις που είναι λαξεμένοι στον τύμβο των ξυλοκόπων για να δηλώνουν την τέχνη τους.

Π.Α. 7.487 ΠΕΡΣΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Ὡλεο δὴ πρὸ γάμοιο, Φιλαίνιον, οὐδέ σε μάτηρ

Πυθιάς ώραίους ἤγαγεν εἰς θαλάμους
νυμφίου, ἀλλ' ἔλεεινὰ καταδρύψασα παρειὰς
τεσσαρακαιδεκέτιν τῶδ' ἐκάλυψε τάφῳ.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο ἐπίγραμμα (πρόκειται για τη μοναδική αναφορά στον ἐπιγραμματοποιό Πέρση ως Μακεδόνα).

Πρόκειται για ἐπιτάφιο για ἓνα δεκατετράχρονο κορίτσι, το Φιλαίνιον. Σε ἐπίγραμμα του Ασκληπιάδη (Π.Α. 5.162) και του Φιλόδημου (Π.Α. 5.121), Φιλαίνιον εἶναι το ὄνομα γυναίκας σε ἐρωτικά συμφραζόμενα. Εναλλακτικό ὄνομα που ἀπαντᾶ συχνά στο ἐπίγραμμα εἶναι το Φιλαίνις. Το ὄνομα ἀποδίδεται σε νεκρό νεαρό κορίτσι σε ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα της Ανύτης (Π.Α. 7.486 *Πολλάκι τῶδ' ὀλοφυδνὰ κόρας ἐπὶ σάματι Κλεινῶ/ μάτηρ ὠκύμορον παῖδ' ἐβόασε φίλαν,/ ψυχὰν ἀγκαλέουσα Φιλαινίδος, ἃ πρὸ γάμοιο/ χλωρὸν ὑπὲρ ποταμοῦ χεῦμ' Ἀχέροντος ἔβα.*).

Το ἐπίγραμμα βασίζεται στην ἀντίθεση γάμου-θανάτου, ἓναν κοινὸ τρόπο σε ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα για νεαρές κοπέλες. Η ἀναφορά στην ηλικία της νεκρῆς κόρης και η ἀναφορά στο πένθος της μητέρας ἀπαντᾶ σε παραλλαγή και στο ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα του Καλλιμάχου για τον θάνατο ἐνὸς αγοριού που θάβει ο ἴδιος ο πατέρας του (Π.Α. 7.453 *Δωδεκέτη τὸν παῖδα πατὴρ ἀπέθηκε Φίλιππος ἐνθάδε, τὴν πολλὴν ἐλπίδα, Νικοτέλην.*).

Π.Α. 7.501

Εὐρου χειμέριαί σε καταιγίδες ἐξεκύλισαν,
Φίλλι, πολυκλαύτῳ γυμνὸν ἐπ' ἠϊόνι,
οἰνηρῆς Λέσβοιο παρὰ σφυρόν· αἰγίλιπος δὲ
πέτρου ἀλιβρέκτῳ κείσαι ὑπὸ πρόποδι.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο ἐπίγραμμα.

Αφιερωμένο στον Φίλλιν που πνίγηκε και ξεβράστηκε από το κύμα στις ακτές της Λέσβου.

Από όλους τους ανέμους, ο Εύρος, δηλαδή ο ανατολικός άνεμος, δεν συνδέεται με κάποια συγκεκριμένη εποχή του χρόνου. Σε αυτό το πλαίσιο, η μοναδική ένδειξη για την εποχή κατά την οποία εκδηλώθηκε η καταιγίδα είναι το επίθετο *χειμέριος*.

Φίλλις είναι το όνομα περίφημου μουσικού από τη Δήλο, στον οποίο αποδίδονταν και ένα σύγγραμμα *Περὶ μουσικῆς*.

Αν και το επίθετο *πολυκλαύτω* ταιριάζει στα συμφραζόμενα ενός επιτύμβιου επιγράμματος, υπάρχει και η διόρθωση του Hecker σε *πολυκλύστω* (=πολυκύμαντος).

Σφυρόν κυριολεκτικά σημαίνει «αστράγαλος», ενίοτε όμως χρησιμοποιείται για να δηλώσει την άκρη ή το χαμηλό σημείο ενός τόπου. Εδώ δηλώνει την ακτή.

Π.Α. 7.539

Οὐ προΐδῶν, Θεότιμε, κακὴν δύσιν ὑετίοιο
Ἄρκτουρου κρουερῆς ἤψαο ναυτιλίας,
ἢ σε δι' Αἰγαίοιο πολυκλήιδι θέοντα
νήϊ, σὺν οἷς ἑτάροις ἤγαγεν εἰς Αἴδην.
αἰαῖ Ἀριστοδίκη δὲ καὶ Εὐπολις οἱ σ' ἑτέκοντο,
μύρονται κενεὸν σῆμα περισχόμενοι.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο επίγραμμα.

Πρόκειται για επιτάφιο ενός κενοτάφιου (*κενεὸν σῆμα*), αφού ο Θεότιμος χάνεται στη θάλασσα.

Η πατρότητα του επιγράμματος αμφισβητείται, αφού ο Πλανούδης το αποδίδει στον Θεοφάνη. Οι νεότεροι εκδότες πάντως το αποκαθιστούν και το εκδίδουν συνήθως με το όνομα του Πέρση, ακολουθώντας τη χειρόγραφη παράδοση.

Ο Θεότιμος χάνει τη ζωή του εξαιτίας μιας κακής εκτίμησης των άστρων. Η ορθή ερμηνεία της κίνησης των άστρων στον ουρανό αποτελεί βασική προϋπόθεση για τον ασφαλή βίο αγροτών και ναυτικών, όπως τονίζει ο Ησίοδος στα *Έργα και Ημέρες* (για τον Αρκτούρο βλ. στ. 566 και 610). Ο Αρκτούρος ως προάγγελος κακοκαιρίας για τους ναυτικούς αναφέρεται συχνά στο επίγραμμα (λ.χ. στον στίχο του Αλκαίου από τη Μεσσήνη Π.Α. 7.495.1 στυγνός ἐπ' Αρκτούρω ναύταις πλόος).

Π.Α. 7.730

Δειλαία Μνάσυλλα, τί τοι καὶ ἐπ' ἠρίῳ οὔτος
μυρομένα κούραν γραπτὸς ἔπεστι τύπος
Νευτίμας; ἄς δὴ ποκ' ἀπὸ ψυχὰν ἐρύσαντο
ῶδῖνες, κεῖται δ' οἶα κατὰ βλεφάρων
ἀχλύι πλημύρουσα φίλας ὑπὸ ματρὸς ἀγοστῶ.
αἰαῖ, Ἀριστοτέλης δ' οὐκ ἀπάνευθε πατήρ
δεξιτερᾷ κεφαλὰν ἐπεμάσσατο, κού, μέγα δειλοί,
οὐδὲ θανόντες ἔων ἐξελάθεσθ' ἀχέων.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο επίγραμμα.

Πρόκειται για αναπαράσταση (η ιδέα υποβάλλεται από τη φράση *γραπτὸς τύπος*) πάνω σε τύμβο, που δείχνει δύο γονεῖς, τη Μνάσυλλα και τον Αριστοτέλη, να θρηνούν για τον θάνατο της κόρης τους Νεοτίμης, η οποία πέθανε στον τοκετό.

Το επίθετο *γραπτὸς* παραπέμπει σε ζωγραφική απεικόνιση, ενώ ο Hecker διορθώνει σε *γλυπτὸς* για να παραπέμψει σε ανάγλυφη εικόνα.

Π.Α. 9.334

Κάμὲ τὸν ἐν σμικροῖς ὀλίγον θεὸν ἦν ἐπιβώση

εὐκαίρως τεύξη, μὴ μεγάλων δὲ γλίχου,
ὡς ὅτι δημοτέρων δύναται θεὸς ἀνδρὶ πενέστη
δωρεῖσθαι τούτων κύριός εἰμι Τύχων.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό ἐπίγραμμα.

Πρόκειται για ἐπιγραφή που συνοδεύει το ἀγαλμα ενός κατώτερου θεοῦ, με τὸνομα Τύχων. Ο Τύχων εἶναι ἕνας ἰθυφαλλικός θεός που φέρνει ευημερία.

Στον στ. 3 τα χφφ. ἔχουν τη γραφή *δημογέρων*, ἀλλὰ προτιμότερη θεωρεῖται ἡ διόρθωση του Hecker *δημοτέρων*.

Ἡ λ. *πενέστης* δηλώνει τὸν δουλοπάροικο, κυρίως στη Θεσσαλία.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ:

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1965. *The Greek Anthology. Hellenistic Epigrams*, 2ος τόμ., 446-452. Cambridge.

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ (397-319 π.Χ.), ιστορικός

Σούδα λ. Αντίπατρος

Αντίπατρος, Ιολάου, πόλεως δὲ Παλιούρας τῆς Μακεδονίας, στρατηγὸς Φιλίππου, εἶτα Ἀλεξάνδρου, καὶ διάδοχος βασιλείας· μαθητὴς Ἀριστοτέλους. κατέλιπεν ἐπιστολῶν σύγγραμμα ἐν βιβλίοις β, καὶ ἱστορίαν, τὰς Περδίκκου πράξεις Ἰλλυρικός. καὶ ἐπετρόπευσε μὲν τὸν υἱὸν Ἀλεξάνδρου, τὸν Ἡρακλέα κληθέντα. μόνος δὲ τῶν διαδόχων θεὸν καλέσαι Ἀλέξανδρον οὐχ εἴλετο, ἀσεβὲς τοῦτο κρίνας. ἐβίω δὲ ἔτη οθ καὶ κατέλιπεν υἱὸν καὶ διάδοχον Κάσσανδρον, τὸν τὴν μητέρα Ἀλεξάνδρου ἀνελόντα Ὀλυμπιάδα. ὅτι τῶν Ἀθηναίων τὰς Ἀθήνας Ἀντιπάτρῳ τῷ Μακεδόνι παραδόντων, ἐν δέει ὄντες οἱ δημαγωγοὶ πρὸς τὴν ἐπανάστασιν τοὺς Ἀθηναίους ἐπάραντες, μὴ τὴν αἰτίαν ἐπ' αὐτοὺς ἐνέγκωσιν, ἔφυγον. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι θανάτῳ ἐρήμην τούτους κατεδίκασαν, ὧν ἦν Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ καὶ Ὑπερίδης καὶ Ἱμεραῖος, τὴν τοῦ θανάτου εἰσήγησιν εἰσενεγκόντος. ἐγεγόνει γὰρ ἐς οὐδὲν μετριώτερος τῇ γνώμῃ· διότι μὴδὲ ἐστὶ φύσεως μεταβολὴ κακία συνελθούσης· ἠττᾶται δὲ αὐτῆς καὶ νόμου ἐπίταξις μὴ παντελῶς κολάζουσα, καὶ ἰσχύς αὐτῇ ἀνανταγώνιστος ἐφ' ὅπερ ἂν ῥέψῃ· καὶ οὔτε φόβῳ ἀποτρέπεται τὸ θρασύνεσθαι, οὔτε αἰδῶς ἐξείργουσα παραπειῖσαι ἱκανὴ ἐστὶν ἐς τὸ τῷ νόμῳ ὑπήκοον.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Αντίπατρος, γιος του Ιολάου, από την Παλιούρα της Μακεδονίας, στρατηγός του Φιλίππου, έπειτα του Αλεξάνδρου, και διάδοχος στο βασιλικό αξίωμα· μαθητής του Αριστοτέλη. Άφησε σύγγραμμα με επιστολές σε δύο βιβλία και ιστορικό σύγγραμμα με θέμα τις *Ιλλυρικές Πράξεις του Περδίκκα*. Υπήρξε κηδεμόνας του γιου του Αλεξάνδρου, ο οποίος ονομαζόταν Ηρακλής. Ήταν ο μόνος από τους διαδόχους που δεν επέλεξε να αποκαλέσει τον Αλέξανδρο θεό, γιατί το θεώρησε ασεβές. Έζησε 78 χρόνια και άφησε γιο και διάδοχο τον Κάσσανδρο, αυτόν που σκότωσε τη μητέρα του Αλεξάνδρου, την Ολυμπιάδα.

Λέγεται ότι όταν οι Αθηναίοι παρέδωσαν την Αθήνα στον Αντίπατρο τον Μακεδόνα, οι δημαγωγοί, που είχαν υποκινήσει τους Αθηναίους σε στάση,

φοβήθηκαν μήπως τους κατηγορήσουν και έφυγαν. Οι Αθηναίοι τους καταδίκασαν σε θάνατο ερήμην. Ανάμεσά τους ήταν ο ρήτορας Δημοσθένης και ο Υπερείδης και ο Ιμεραίος, αυτός που έκανε την εισήγηση για την καταδίκη σε θάνατο. Γιατί δεν είχε γίνει σε τίποτε πιο μετριοπαθής στη γνώμη του, καθώς δεν μπορεί να μεταβληθεί η φύση ενός ανθρώπου όταν ενώνεται με την κακία. Ακόμη και η επιταγή του νόμου, η οποία δεν μπορεί να τιμωρήσει εξ ολοκλήρου μια τέτοια φύση, ηττάται από αυτήν, που είναι μια δύναμη ασυναγώνιστη σε όλες της τις εκφάνσεις. Ούτε καν ο φόβος δεν μπορεί να αποτρέψει το θράσος, ούτε η αιδημοσύνη είναι ικανή να την πείσει να υποταχθεί στον νόμο.

ΣΧΟΛΙΑ

Το λήμμα της Σούδας για τον Αντίπατρο αρθρώνεται σε δύο μέρη: το πρώτο περιλαμβάνει εργοβιογραφικές πληροφορίες για τον Αντίπατρο, ενώ το δεύτερο ένα ιστορικό ανέκδοτο σχετικά με την παράδοση της Αθήνας στους Μακεδόνες με επικεφαλής τον Αντίπατρο.

Τα ιστορικά πρόσωπα που αναφέρονται είναι: ο Φίλιππος και ο Αλέξανδρος ο Μέγας, ο Πεοδίκκας ο Γ' και ο Αλέξανδρος ο Δ' που αναφέρεται ως πατέρας του Ηρακλή.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

G. Shipley. 2000. «Αντίπατρος». *Suda On Line*.

(http://www.stoa.org/sol-bin/search.pl?db=REAL&search_method=QUERY&login=guest&enlogin=guest&user_list=LIST&page_num=1&searchstr=alpha,2703&field=adlerhw_gr&num_per_page=1)

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Α΄ ΣΩΤΗΡ (367-283 π.Χ.), στρατηγός και ιστορικός

Αρριανός, Αλεξάνδρου ανάβασις 1 προοίμιο 1-3

Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ Ἀριστόβουλος ὁ Ἀριστοβούλου ὅσα μὲν ταῦτα ἄμφω περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου συνέγραψαν, ταῦτα ἐγὼ ὡς πάντη ἀληθῆ ἀναγράφω, ὅσα δὲ οὐ ταῦτά, τούτων τὰ πιστότερα ἐμοὶ φαινόμενα καὶ ἅμα ἀξιαφηγητότερα ἐπιλεξάμενος. ἄλλοι μὲν δὴ ἄλλα ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου ἀνέγραψαν, οὐδ' ἔστιν ὑπὲρ ὅτου πλείονες ἢ ἀξυμφωνότεροι ἐς ἀλλήλους· ἀλλ' ἐμοὶ Πτολεμαῖός τε καὶ Ἀριστόβουλος πιστότεροι ἔδοξαν ἐς τὴν ἀφήγησιν, ὁ μὲν ὅτι συνεστράτευσε βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ, Ἀριστόβουλος, Πτολεμαῖος δὲ πρὸς τῷ ξυστρατεῦσαι ὅτι καὶ αὐτῷ βασιλεῖ ὄντι αἰσχροτέρον ἢ τῷ ἄλλῳ ψεύσασθαι ἦν· ἄμφω δέ, ὅτι τετελευτηκότος ἤδη Ἀλεξάνδρου ξυγγράφουσιν [ὅτε] αὐτοῖς ἢ τε ἀνάγκη καὶ ὁ μισθὸς τοῦ ἄλλως τι ἢ ὡς συνηνέχθη ξυγγράψαι ἀπῆν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Εισήγαγα στην ιστορία μου ως από κάθε άποψη αληθινά όσα συνέγραψαν σχετικά με τον Αλέξανδρο, τον γιο του Φιλίππου, ο Πτολεμαίος, ο γιος του Λάγου, και ο Αριστόβουλος, ο γιος του Αριστοβούλου, και στα οποία είναι σύμφωνα και οι δύο· από εκείνα όμως στα οποία διαφωνούν, επέλεξα όσα μου φάνηκαν πιο αξιόπιστα και συγχρόνως πιο άξια να αφηγηθώ. Διαφορετικοί συγγραφείς έγραψαν διαφορετικές αφηγήσεις σχετικά με τον Αλέξανδρο, και δεν υπάρχει άλλη προσωπικότητα για την οποία να έγραψαν περισσότεροι και περισσότερο διαφορετικά μεταξύ τους από όσο για τον Αλέξανδρο. Αλλά ο Πτολεμαίος και ο Αριστόβουλος μου φάνηκαν πιο αξιόπιστοι κατά την αφήγηση των γεγονότων, ο μεν Αριστόβουλος γιατί συμμετείχε στην εκστρατεία του βασιλιά Αλεξάνδρου, ο δε Πτολεμαίος, εκτός από το ότι και αυτός εξεστράτευσε μαζί με τον Αλέξανδρο, επειδή, όντας και ο ίδιος βασιλιάς, θα ήταν πιο ντροπιαστικό για τον ίδιο να πει ψέματα από ότι κάποιος άλλος. Επίσης, και οι δύο είναι πιο αξιόπιστοι, επειδή γράφουν ενώ έχει ήδη πεθάνει ο Αλέξανδρος, όταν δηλαδή πλέον δεν υπήρχε ούτε κάποιος καταναγκασμός ούτε κάποια

χρηματική απολαβή ώστε να τους κάνει να καταγράψουν τα γεγονότα διαφορετικά από ότι πραγματικά σηνέβησαν.

ΣΧΟΛΙΑ

Η ιστορία του Αλεξάνδρου που αποδίδεται στον Πτολεμαίο Λάγου είναι πιθανότατα ώριμο έργο, το οποίο ο Πτολεμαίος πρέπει να έγραψε σε γεροντική πλέον ηλικία (μετά το 310 π.Χ.). Στην ιστορία του Αρριανού είναι δύσκολο να διαχωριστούν οι πηγές μεταξύ τους, δηλαδή ποιες αφηγήσεις προέρχονται από τον Πτολεμαίο και ποιες από τον Αριστόβουλο. Σε ορισμένα μόνο σημεία ο Αρριανός αναφέρει ρητά τον Πτολεμαίο ως πηγή του (*Αλεξάνδρου ανάβασις* 1.2-3, 1.8, 2.11-12, 3.3, 3.4, 3.17, 3.26 κλπ. γεγονότα εισάγονται με τη φόρμουλα *Πτολεμαῖος λέγει...*). Τον χρησιμοποιεί ως πηγή και ο Πλούταρχος, ενώ αναφέρονται σε αυτόν και ο Στράβων και ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος, γεγονός που καταδεικνύει τη γεωγραφική-εθνογραφική χροιά που πιθανότατα είχε το ιστορικό του έργο. Το τέλος της ιστορικής αφήγησης του Πτολεμαίου συμπίπτει με τον θάνατο του Αλεξάνδρου, όπως μας πληροφορεί ο Αρριανός (*Αλεξάνδρου ανάβασις* 7.26 *ταῦτά τε ἀπαγγεῖλαι τοὺς ἐταίρους καὶ Ἀλέξανδρον οὐ πολὺ ὕστερον ἀποθανεῖν, ὡς τοῦτο ἄρα ἤδη ὄν τὸ ἄμεινον. οὐ πόρρω δὲ τούτων οὔτε Ἀριστοβούλῳ οὔτε Πτολεμαίῳ ἀναγέγραπται.*).

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

F. Jacoby. 1923-. *Die Fragmente der griechischen Historiker*. Leiden.

Επιστολή Αλεξάνδρου 1 (προς τον Αριστοτέλη)

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδούς τοὺς ἀκροαματικούς τῶν λόγων. τίτι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ, καθ' οὓς ἐπαιδύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. Ἐρωσο.

Επιστολή Αλεξάνδρου 2 (προς τον Δαρείο)

Δαρείω. Οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κακῶς ἐποίησαν ἡμᾶς οὐδὲν προηδικημένοι· ἐγὼ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμῶν κατασταθεὶς καὶ τιμωρήσασθαι βουλόμενος Πέρσας διέβην εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπαρξάντων ὑμῶν. καὶ γὰρ Περικθίοις ἐβοηθήσατε, οἱ τὸν ἐμὸν πατέρα ἠδίκουν, καὶ εἰς Θράκην, ἧς ἡμεῖς ἤρχομεν, δύναμιν ἔπεμψεν Ὀχος. τοῦ δὲ πατρὸς ἀποθανόντος ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευσάντων, οὓς ὑμεῖς συνετάξατε, ὡς αὐτοὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πρὸς ἅπαντας ἐκομπάσατε, καὶ Ἄρσην ἀποκτείναντός σου μετὰ Βαγῶου καὶ τὴν ἀρχὴν κατασχόντος οὐ δικαίως οὐδὲ κατὰ τὸν Περσῶν νόμον, ἀλλὰ ἀδικούντος Πέρσας, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας γράμματα οὐκ ἐπιτήδεια πέμποντος, ὅπως πρὸς με πολεμῶσι, καὶ χρήματα ἀποστέλλοντος πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ ἄλλους τινὰς τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν μὲν ἄλλων πόλεων οὐδεμιᾶς δεχομένης, Λακεδαιμονίων δὲ λαβόντων, καὶ τῶν παρὰ σοῦ πεμφθέντων τοὺς ἐμοὺς φίλους διαφθειρόντων καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν τοῖς Ἑλλησι κατεσκεύασα διαλύειν ἐπιχειροῦντων ἐστράτευσά ἐπὶ σὲ ὑπάρξαντος σοῦ τῆς ἔχθρας. ἐπειδὴ δὲ μάχη νενίκηκα πρότερον μὲν τοὺς σοὺς στρατηγοὺς καὶ σατράπας, νῦν δὲ σὲ καὶ τὴν μετὰ σοῦ δύναμιν, καὶ τὴν χώραν ἔχω τῶν θεῶν μοι δόντων, ὅσοι τῶν μετὰ σοῦ παραταξαμένων μὴ ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανον, ἀλλὰ παρ' ἐμὲ κατέφυγον, τούτων ἐπιμέλομαι καὶ οὐκ ἄκοντες παρ' ἐμοί εἰσιν, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐκόντες ξυστρατεύονται μετ' ἐμοῦ. ὡς οὖν ἐμοῦ τῆς Ἀσίας ἀπάσης κυρίου ὄντος ἦκε πρὸς ἐμέ. εἰ δὲ φοβῆ μὴ ἐλθὼν πάθης τι ἐξ ἐμοῦ ἄχαρι, πέμπε τινὰς τῶν φίλων τὰ πιστὰ ληψομένους. ἐλθὼν δὲ πρὸς με τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας καὶ εἰ ἄλλο τι ἐθέλεις αἶτει καὶ λάμβανε. ὅ τι γὰρ ἂν πείθης ἐμὲ

ἔσται σοι. καὶ τοῦ λοιποῦ ὅταν πέμπης, παρ' ἐμὲ ὡς βασιλέα τῆς Ἀσίας πέμπε, μηδὲ ἂν βούλει ἐξ ἴσου ἐπίστελλε, ἀλλ' ὡς κυρίῳ ὄντι πάντων τῶν σῶν φράζε εἶ του δέη· εἰ δὲ μή, ἐγὼ βουλεύσομαι περὶ σοῦ ὡς ἀδικοῦντος. εἰ δὲ ἀντιλέγεις περὶ τῆς βασιλείας, ὑπομείνας ἔτι ἀγώνισαι περὶ αὐτῆς καὶ μὴ φεῦγε, ὡς ἐγὼ ἐπὶ σὲ πορεύσομαι οὐδ' ἂν ἦς.

Επιστολή Αλεξάνδρου 2 (προς τους εξόριστους των ελληνικών πόλεων)

Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος τοῖς ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων φυγάσι. Τοῦ μὲν φεύγειν ὑμᾶς οὐχ ἡμεῖς αἴτιοι γεγόναμεν, τοῦ δὲ κατελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἡμεῖς ἐσόμεθα, πλὴν τῶν ἐναγῶν. γεγράφαμεν δὲ Ἀντιπάτρῳ περὶ τούτων, ὅπως τὰς μὴ βουλομένας τῶν πόλεων κατάγειν ἀναγκάση.

ΣΧΟΛΙΑ

Το φιλολογικὸ καὶ ιστορικὸ πρόβλημα που σχετίζεται με τις ἐπιστολές του Ἀλεξάνδρου ἀφορᾷ κυρίως τὴν αξιοπιστία των ἀμεσῶν καὶ ἔμμεσων πηγῶν. Εἶναι βέβαιο ὅτι υπῆρχε βασιλικὸ ἀρχεῖο ἐπιστολῶν καὶ ὅτι κάποιες ἐπιστολές ἦταν γνωστές ευρύτερα. Δὲν γνωρίζουμε ὅμως ἀν οἱ συγγραφεῖς που τις παραθέτουν (Ἀρριανός, Διόδωρος καὶ Πλούταρχος) εἶχνα πρόσβαση σε ἐπίσημα ἀρχεῖα των πρωτότυπων ἐπιστολῶν ἢ ἀν οἱ συγκεκριμένες διατυπώσεις εἶναι προϊόν μυθοπλασίας. Σε κάθε περίπτωση, φαίνεται ὅτι ἀπὸ τα ἐλληνιστικὰ χρόνια κυκλοφοροῦσαν ευρέως στὴν Ελλάδα συλλογές πλασματικῶν ἐπιστολῶν με τὸ ὄνομα του Ἀλεξάνδρου.

Ἡ πρώτη ἐπιστολή παρατίθεται ἀπὸ τον Πλούταρχο στὸν βίῳ του Ἀλεξάνδρου (*Ἀλέξανδρος* 7.7). Ὁ Πλούταρχος παραθέτει συχνά ἐπιστολές του Ἀλεξάνδρου, γεγονός που οδήγησε τους φιλολόγους στὸ συμπέραμα ὅτι εἶχε στὴ διάθεσή του κάποια συλλογὴ ἀλληλογραφίας του Μακεδόνα βασιλιά.

Ἡ δεύτερη ἐπιστολή του Ἀλεξάνδρου ἀπευθύνεται στὸν Δαρεῖο τον Γ', ὁ ὁποῖος μετὰ τὴ μάχη τῆς Ἰσοῦ προσφέρει φιλία καὶ συμμαχία στὸν Ἀλέξανδρο. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως ἀπαιτεῖ πλήρη ὑποταγή, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστολή καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο που ὁ ἴδιος ἀποδίδει στὸν εαυτό του (*ὡς οὖν ἐμοῦ τῆς Ἀσίας ἀπάσης κυρίου ὄντος ἦκε πρὸς ἐμέ, παρ' ἐμὲ ὡς βασιλέα τῆς Ἀσίας πέμπε*). Τα

γεγονότα αλλά και την επιστολή παραθέτει ο Αρριανός (*Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις* 2.14)

Πηγή για την Τρίτη επιστολή είναι ο ιστορικός Διόδωρος (18.8.4).

Λόγος πριν από τη μάχη στην Ισσό (Αρριανός *Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις* 2.7.3-5)

Ὁ δὲ συγκαλέσας στρατηγούς τε καὶ ἰλάρχας καὶ τῶν ξυμμάχων τοὺς ἡγεμόνας παρεκάλει θαρρεῖν μὲν ἐκ τῶν ἤδη σφίσι καλῶς κεκινδυνευμένων καὶ ὅτι πρὸς νενικημένους ὁ ἀγὼν νενικηκόσιν αὐτοῖς ἔσται καὶ ὅτι ὁ θεὸς ὑπὲρ σφῶν στρατηγεῖ ἄμεινον, ἐπὶ νοῦν Δαρείῳ ἀγαγὼν καθειρῆσαι τὴν δύναμιν ἐκ τῆς εὐρυχωρίας ἐς τὰ στενόπορα, ἵνα σφίσι μὲν ξύμμετρον τὸ χωρίον ἀναπτύξαι τὴν φάλαγγα, τοῖς δὲ ἀχρεῖον τὸ πλῆθος [ὅτι] ἔσται τῇ μάχῃ, οὔτε τὰ σώματα οὔτε τὰς γνώμας παραπλησίους. Μακεδόνας τε γὰρ Πέρσας καὶ Μήδοις, ἐκ πάνυ πολλοῦ τρυφῶσιν, αὐτοὺς ἐν τοῖς πόνοις τοῖς πολεμικοῖς πάλαι ἤδη μετὰ κινδύνων ἀσκουμένους, ἄλλως τε καὶ δούλοις ἀνθρώποις ἐλευθέρους, εἰς χειρὰς ἤξειν· ὅσοι τε Ἕλληνας Ἕλλησιν, οὐχ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν μαχεῖσθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν ξὺν Δαρείῳ ἐπὶ μισθῶ καὶ οὐδὲ τούτῳ πολλῶ κινδυνεύοντας, τοὺς δὲ ξὺν σφίσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐκόντας ἀμυνομένους· βαρβάρων τε αὖ Θρᾶκας καὶ Παίονας καὶ Ἰλλυριοὺς καὶ Ἀγριαῖνας τοὺς εὐρωστοτάτους τε τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην καὶ μαχιμωτάτους πρὸς τὰ ἀπονώτατά τε καὶ μαλακώτατα τῆς Ἀσίας γένη ἀντιτάξεσθαι· ἐπὶ δὲ Ἀλέξανδρον ἀντιστρατηγεῖν Δαρείῳ.

Λόγος πριν από τη μάχη στα Γαυγάμηλα (Αρριανός *Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις* 3.9.5-8)

Ἀλέξανδρος δὲ ἀναλαβὼν τοὺς ψιλοὺς καὶ τῶν ἰππέων τοὺς ἐταίρους περιήει ἐν κύκλῳ σκοπῶν τὴν χώραν πᾶσαν, ἵνα τὸ ἔργον αὐτῷ ἔσεσθαι ἔμελλεν. ἐπανελθὼν δὲ καὶ συγκαλέσας αὐθις τοὺς αὐτοὺς ἡγεμόνας, αὐτοὺς μὲν οὐκ ἔφη χρῆναι παρακαλεῖσθαι πρὸς οὗ ἐς τὸν ἀγῶνα· πάλαι γὰρ εἶναι δι' ἀρετὴν τε τὴν σφῶν παρακεκλημένους καὶ ὑπὸ τῶν πολλάκις ἤδη καλῶν ἔργων ἀποδεδειγμένους. τοὺς κατὰ σφᾶς δὲ ἐκάστους ἐξορμᾶν ἡξίου, λοχαγόν τε λοχίτας καὶ ἰλάρχην τὴν ἴλην τὴν αὐτοῦ ἕκαστον καὶ ταξίαρχους τὰς τάξεις, τοὺς τε ἡγεμόνας τῶν πεζῶν τὴν φάλαγγα ἕκαστον τὴν οἱ ἐπιτετραμμένην, ὡς ἐν

τῆδε τῆ μάχῃ οὐχ ὑπὲρ Κοίλης Συρίας ἢ Φοινίκης, οὐδὲ ὑπὲρ Αἰγύπτου, ὡς πρόσθεν, μαχουμένους, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ξυμπάσης Ἀσίας, οὐστὶνας χρῆ ἄρχειν, ἐν τῷ τότε κριθησόμενον. οὐκουν τὴν ἐς τὰ καλὰ ἐξόρμησιν διὰ πολλῶν ἀναγκαίαν αὐτοῖς εἶναι οἰκοθεν τοῦτο ἔχουσιν, ἀλλὰ κόσμου τε ἐν τῷ κινδύνῳ ὅπως τις καθ' αὐτὸν ἐπιμελήσεται καὶ σιγῆς ἀκριβοῦς, ὅποτε σιγῶντας ἐπιέναι δέοι, καὶ αὐτὸ λαμπρᾶς τῆς βοῆς, ἵνα ἐμβοῆσαι καλόν, καὶ ἀλαλαγμοῦ ὡς φοβερωτάτου, ὅποτε ἐπαλαλάξαι καιρός, αὐτοὶ τε ὅπως ὀξέως κατακούοιεν τῶν [τε] παραγγελλομένων καὶ παρ' αὐτῶν αὐτὸ ὅπως ἐς τὰς τάξεις ὀξέως παραδιδῶνται τὰ παραγγέλματα· ἐν τε τῷ καθ' αὐτὸν ἕκαστον καὶ τὸ πᾶν μεμνησθαι ξυγκινδυνεύόν τε ἀμελουμένῳ καὶ δι' ἐπιμελείας ἐκπονουμένῳ ξυνορθούμενον.

ΣΧΟΛΙΑ

Οἱ λόγοι που αποδίδονται στον Αλέξανδρο πριν ἀπὸ κρίσιμες μάχες παρατίθενται ἀπὸ πολλοὺς ιστορικούς της ἀρχαιότητος. Ὅπως καὶ στην περίπτωση των ἐπιστολῶν, ὁ Ἀρριανὸς θεωρεῖται γενικὰ πιο ἀξιόπιστος ὡς πρὸς τὴν πρόσβασή του σε πρωτότυπο ιστορικό υλικό σε ἀντίθεση με ἄλλους συγγραφεῖς ὅπου ἡ σχέση ιστορικής πραγματικότητος καὶ μυθοπλασίας εἶναι ἀμφιλεγόμενη (Διόδωρος, Πλούταρχος, Curtius Rufus καὶ Pompeius Trogus). Σε κάθε περίπτωση τέτοιοι λόγοι ἀντικατοπτρίζουν τὴ διασταύρωση ρητορικής καὶ ιστοριογραφίας, ἀποτελοῦν ἐλεύθερες ἀναπλάσεις γύρω ἀπὸ ἕνα ἀρχικό ιστορικό πυρῆνα καὶ ἀνήκουν στην κατηγορία των προτρεπτικῶν λόγων πρὸς τὸ στράτευμα πριν τὴ μάχη. Τὸ πρότυπο αὐτῶν των λόγων πρέπει να ἀναζητηθεῖ σε σκηνές ἐπιθεώρησης τοῦ στρατεύματος (ἐπιπώλησις) που εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὴ λογοτεχνία (ἤδη ἀπὸ τὴν *Ιλιάδα*).

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. B. Bosworth. 1988. The Problem of the Speeches. Στο *From Arrian to Alexander*, 94-134. Οξφόρδη.

ΛΕΩΝ ΠΕΛΛΑΙΟΣ (4^{ος}-3^{ος} αι. π.Χ.), θεολόγος

Τατιανός Πρὸς Ἑλληνας 27

Διαγόρας Ἀθηναῖος ἦν, ἀλλὰ τοῦτον ἐξορρησάμενον τὰ παρ' Ἀθηναίοις μυστήρια τετιμωρήκατε καὶ τοῖς Φρυγίοις αὐτοῦ λόγοις ἐντυγχάνοντες ἡμᾶς μεμισήκατε. Λέοντος κεκτημένοι τὰ ὑπομνήματα πρὸς τοὺς ἀφ' ἡμῶν ἐλέγχους δυσχεραίνετε· καὶ τὰς περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν δόξας Ἀπίωνος ἔχοντες παρ' ἑαυτοῖς ὡς ἀθεωτάτους ἡμᾶς ἐκκηρύσσετε.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο Τατιανός ανήκει σε εκείνους που πιστεύουν ότι ο Λέων ήταν συγγραφέας θεολογικών συγγραμμάτων (Λέοντος τὰ ὑπομνήματα). Παρόμοια είναι η αντίληψη του Κλήμεντα από την Αλεξάνδρεια που επίσης αναφέρεται σε θεολογικό σύγγραμμα (Στρώμ. 1.21.106 Λέων δὲ ὁ τὰ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν πραγματευσάμενος τὴν Ἰσιν ὑπὸ Ἑλλήνων Δήμητρα καλεῖσθαί φησιν...) ἀλλὰ και του Υγίνου (*Astron.* 2.20 Leon, qui res Aegyptias conscripsit).

Αρνόβιος *Adversus nationes* 4.29

...vel Nicagora Cyprio vel Pellaeo Leonte vel Cyrenensi Theodoro vel Hippone ac Diagora Meliis vel auctoribus aliis mille, qui scrupolosae diligentiae cura in lucem res abditas libertate ingenua protulerunt...

ΣΧΟΛΙΑ

Στον Αρνόβιο διασώζεται η πληροφορία για την καταγωγή του Λέοντα από την Πέλλα, σε ένα χωρίο όμως που είναι όμως αμφιλεγόμενο (*Adversus nationes* 4.29, όπου η φράση Pellaeo Leonte ερμηνεύεται από πολλούς ως περιφραση «ο Λέων της Πέλλας» που χρησιμοποιείται για να δηλώσει τον ίδιο τον Αλέξανδρο τον Μέγα). Ωστόσο, το γεγονός ότι ο Αρνόβιος συμπεριλαμβάνει τον Λέοντα σε έναν κατάλογο με άθεους συγγραφείς ενισχύει την άποψη ότι πρόκειται για τον θεωρητικό θεολόγο, τον οποίο μάλιστα συνδέει στενά με τη Μακεδονία.

Augustinus *De civitate dei* 8.5

In eo genere sunt etiam illa, ut aliquid de Numa mitius suspicemur, quae Alexander Macedo scribit ad matrem sibi a magno antistite sacrorum Aegyptiorum quodam Leone patefacta, ubi non Picus et Faunus et Aeneas et Romulus uel etiam Hercules et Aesculapius et Liber Semela natus et Tyndaridae fratres et si quos alios ex mortalibus pro diis habent, sed ipsi etiam maiorum gentium dii...

ΣΧΟΛΙΑ

Σύμφωνα με την παράδοση που δέχεται ο Αυγουστίνος, ο Λέων ήταν Αιγύπτιος ιερέας, ο οποίος αποκάλυψε στον Αλέξανδρο τα ιερά μυστήρια των Αιγυπτίων. Πηγή για τις θεολογικές απόψεις του Λέοντα είναι η επιστολή που φέρεται να έστειλε ο Αλέξανδρος στη μητέρα του Ολυμπιάδα και στην οποία ο Αυγουστίνος αναφέρεται σε διαφορετικά σημεία του *De civitate dei* (4.8, 12, 27).

ΑΛΕΞΑΡΧΟΣ (π. 350-290 π.Χ.), γλωσσοπλάστης

Αθήναιος Δειπνοσοφισταί 3.54

τοιούτος ἦν καὶ Ἀλέξαρχος ὁ Κασσάνδρου τοῦ Μακεδονίας βασιλεύσαντος ἀδελφός, ὁ τὴν Οὐρανόπολιν καλουμένην κτίσας. ἱστορεῖ δὲ περὶ αὐτοῦ Ἡρακλείδης ὁ Λέμβος ἐν τῇ τριακοστῇ ἐβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν λέγων οὕτως· "Ἀλέξαρχος ὁ τὴν Οὐρανόπολιν κτίσας διαλέκτους ἰδίας εἰσήνεγκεν, ὀρθροβόαν μὲν τὸν ἀλεκτρούνα καλέων καὶ βροτοκέρτην τὸν κουρέα καὶ τὴν δραχμὴν ἀργυρίδα, τὴν δὲ χοίνικα ἡμεροτροφίδα καὶ τὸν κήρυκα ἀπύτην. καὶ τοῖς Κασσανδρέων δὲ ἄρχουσι τοιαῦτά ποτ' ἐπέστειλε· "Ἀλέξαρχος ὁ μάρμων πρόμοις γαθεῖν. τοὺς ἡλιοκρεῖς οἰῶν οἶδα λιποῦσα θεωτῶν ἔργων κρατήτορας μορσίμῳ τύχῃ κεκυρωμένας θεοῦ πόγαις χυτλώσαντες αὐτούς, καὶ φύλακας ὀριγενεῖς." τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δηλοῖ νομίζω ἄγω μηδὲ τὸν Πύθειον διαγνῶναι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τέτιος ἄνθρωπος ἦταν καὶ ὁ Ἀλέξαρχος, ὁ ἀδελφός τοῦ Κασσάνδρου ποὺ βασιλεύσε στη Μακεδονία, αὐτός ποὺ ἐκτίσε τὴν πόλη ποὺ ὀνομάζεται Οὐρανούπολη. Για αὐτὸν μιλάει ὁ Ἡρακλείδης ὁ Λέμβος στο τριακοστὸ ἐβδομο βιβλίο τῶν *Ἱστοριῶν* του, λέγοντας τα ἀκόλουθα: «Ὁ Ἀλέξαρχος, ποὺ ἰδρυσε τὴν Οὐρανούπολη, εἰσήγαγε δικές του λέξεις καὶ ἐκφράσεις στη γλῶσσα. Για παράδειγμα ἀποκαλεῖ τὸν κόκορα *ὀρθροβόαν*, δηλαδή αὐτὸν ποὺ λαλεῖ νωρίς το πρωί· καὶ τὸν κουρέα *βροτοκέρτην*, δηλαδή αὐτὸν ποὺ κόβει ἀνθρώπους· καὶ τὴν δραχμὴν *ἀργυρίδα*, δηλαδή ἓνα κομμάτι ἀπὸ ἀσήμι· καὶ τὸν χοίνικα τὸν ὀνομάζει *ἡμεροτροφίδα*, δηλαδή αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ θρέψει κάποιον για μιὰ μέρα· καὶ τὸν κήρυκα *ἀπύτην*, δηλαδή αὐτός ποὺ φωνάζει. Κάποτε ἐστειλε τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολὴ στους ἀρχόντες τῶν Κασσανδρέων: «Ἀλέξαρχος ὁ μάρμων πρόμοις γαθεῖν. τοὺς ἡλιοκρεῖς οἰῶν οἶδα λιποῦσα θεωτῶν ἔργων κρατήτορας μορσίμῳ τύχῃ κεκυρωμένας θεοῦ πόγαις χυτλώσαντες αὐτούς, καὶ φύλακας ὀριγενεῖς.» Το τι σημαίνει αὕτη ἡ ἐπιστολὴ δὲν θα μπορούσε, νομίζω, νὰ το ἐξηγήσει οὔτε ὁ Πύθιος Ἀπόλλωνας.

ΣΧΟΛΙΑ

Μία ακόμη μαρτυρία για την ύπαρξη αυτού του γραμματικού απαντά στον Κλήμεντα τον Αλεξανδρέα (*Προτρεπτικός 4.54 Τί με δεῖ καταλέγειν Ἀλέξαρχον (γραμματικός οὗτος τὴν ἐπιστήμην γεγονώς, ὡς ἱστορεῖ Ἄριστος ὁ Σαλαμίνιος, αὐτὸν κατεσχημάτιζεν εἰς Ἥλιον)*);).

Φαίνεται ότι η αιγιματικότητα αυτού του γραμματικού-γλωσσοπλάστη ήταν τέτοια ώστε να καταστεί παροιμιώδης, εξ ου και η παράθεση της ‘αμετάφραστης’ επιστολής καθώς και το ειρωνικό σχόλιο για τον Πύθιο Απόλλωνα στον Αθήναιο.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Από τον θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π.Χ.)

μέχρι την πτώση της Αλεξάνδρειας (31 π.Χ.)

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Δ΄ ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ (244-205 π.Χ.), τραγικός ποιητής

Σχόλια στον Αριστοφ. Θεσμοφοριάζουσες 1059

ἐπεὶ εἰσήγαγε κακοστένακτον τὴν Ἥχῳ ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ Ἀνδρομέδῃ, εἰς τοῦτο παίζει. ἐζήλωσε δὲ αὐτὸν Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐν ἣ πεποίηκε τραγωδία Ἀδώνιδι, περὶ ἧς ὁ ἐρώμενος αὐτῷ Ἀγαθοκλῆς γέγραφεν, ὁ ἀδελφὸς τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ πάλιν Ἀγαθοκλείας.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

...Ο Αριστοφάνης διακωμωδεῖ τον τρόπο με τον οποίο ο Ευριπίδης παρουσιάζει την Ηχώ να αναστενάζει θλιμμένα στην *Ανδρομέδα*. Τον Ευριπίδη μιμείται και ο Πτολεμαῖος ο Φιλοπάτορας στην τραγωδία του *Αδωνις*, για την οποία ἔγραψε ο εραστής του Αγαθοκλῆς, ο οποίος ἦταν ἀδελφός της επίσης ἐρωμένης του Αγαθόκλειας.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο Πτολεμαῖος Φιλοπάτορας διαδέχτηκε τον Πτολεμαῖο Ευεργέτη στον θρόνο της Αλεξάνδρειας το 221/222, αλλά πέθανε σε μια συνωμοσία που οργανώθηκε ἐναντίον του μέσα ἀπὸ το παλάτι και με πρωταγωνιστὴ τον Αγαθοκλή. Η πληροφορία λοιπὸν που δίνει ο σχολιαστής του Αριστοφάνη, ὅτι τάχα ο εραστής του βασιλιά Αγαθοκλῆς ἔγραψε (κάποια σχόλια;) σχετικά με τη χαμένη τραγωδία του βασιλιά *Αδωνις*, δεν μπορεί να εἶναι ακριβής. Το πιθανότερο εἶναι ὅτι η τραγωδία *Αδωνις* ἦταν ἴσως το μοναδικό δραματικό ἔργο που ἔγραψε ποτέ ο Πτολεμαῖος, το οποίο ἦταν μάλλον αφιερωμένο στη σχέση του με τον Αγαθοκλή. Ἄλλοι τραγωδοὶ που ἔγραψαν ἔργα με τον ἴδιο τίτλο εἶναι ο ἐπίσης μονάρχης Διονύσιος Α΄ των Συρακουσῶν και ἀπὸ τον τραγικό ποιητὴ της Αλεξανδρινῆς Πλειάδας, τον Φιλίσκο ἀπὸ την Κέρκυρα.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. Kotlinska-Toma. 2014. *Hellenistic Tragedy*, 146-147. Λονδίνο.

ΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΥΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), κωμικός ποιητής

Σούδα λ. Ποσίδιππος

Ποσίδιππος, Κασανδρεύς, υἱὸς Κυνίσκου, τρίτῳ ἔτει μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν Μένανδρον διδάξας, κωμικός. ἔστι δὲ τὰ δράματα αὐτοῦ ἕως τῶν λ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ποσ(ε)ίδιππος, ἀπὸ τὴν Κασσάνδρεια, γιὸς τοῦ Κυνίσκου. Παρουσίασε τὸ πρῶτο τοῦ ἔργου τρία χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μενάνδρου. Ὑπήρξε κωμωδιογράφος καὶ ἔγραψε μέχρι 30 ἔργα.

ΣΧΟΛΙΑ

Ὁ Ποσ(ε)ίδιππος εἶναι ποιητὴς τῆς Νέας Κωμωδίας. Σύμφωνα με τὴ χρονολόγησι τῆς Σούδας, παρουσίασε τὴν πρώτη του κωμωδία τὸ 286 (ἀφού ο θάνατος τοῦ Μενάνδρου τοποθετεῖται τὸ 289 π.Χ.). Αποσπάσματα ἔχουμε ἀπὸ τις ἀκόλουθες κωμωδίες: *Ἀναβλέπων*, *Ἀποκλειομένη*, *Ἀρσινόη*, *Γαλάτης*, *Δημόται*, *Ἐπίσταθμος*, *Ἑρμαφρόδιτος*, *Ἐφεσία*, *Κώδων*, *Λοκρίδες*, *Μεταφερόμενοι*, *Μύρμηξ*, *Ὅμοιοι*, *Παίδιον*, *Πορνοβοσκός*, *Σύντροφοι*, *Φιλοπάτωρ*, *Χορεύουσαι*

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν κωμωδία *Ἀναβλέπων* (Ἀθήναιος 14.81, ἀπ. 1 Kassel-Austin)

ἐγὼ μάγειρον ἀναλαβὼν ἀκήκοα
τὰ τῶν μαγείρων πάνθ' ἃ καθ' ἑκάστου κακά
ἀντεργολαβοῦντος ἔλεγον· ὁ μὲν ὡς οὐκ ἔχει
ῥῖνα κριτικὴν πρὸς τοῦψον, ὁ δ' ὅτι <τὸ> στόμα
πονηρόν, ὁ δὲ τὴν γλῶτταν εἰς ἀσχήμονας
ἐπιθυμίας ἐνιά τε τῶν ἡδυσμάτων,
κάθαλος, κάτοξος, χναυστικός, προσκαυστικός,
καπνὸν οὐ φέρων, πῦρ οὐ φέρων. ἐκ τοῦ πυρός
εἰς τὰς μαχαίρας ἦλθον· ὧν εἷς οὐτοσί
διὰ τῶν μαχαιρῶν τοῦ πυρός τ' ἐλήλυθεν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Εγώ, έχοντας προσλάβει ένα μάγειρα, έμαθα με λεπτομέρειες από αυτόν όλα τα άσχημα κόλπα που χρησιμοποιούν στον ανταγωνισμό μεταξύ τους. Ο ένας έλεγε ότι ο ανταγωνιστής του δεν έχει μύτη για να κρίνει τη σούπα· ο άλλος είχε χυδαίο στόμα· ο τρίτος είχε τη γλώσσα του σε ντροπιαστικές επιθυμίες, δοκιμάζοντας μερικές από τις σάλτσες· σε άλλον άρεζε πολύ το αλάτι και σε άλλον το ξύδι· ο ένας ήταν λιχούδης, ο άλλος έκαιγε το φαγητό του· ο ένας δεν άντεχε τον καπνό, ο άλλος ούτε τη φωτιά. Και από τη φωτιά έφτασαν στα μαχαίρια· και ένας από αυτούς, ακονίζοντας τα μαχαίρια, έπεσε στη φωτιά.

ΣΧΟΛΙΑ

Το να περιγράφονται οι ιδιότητες και οι χαρακτήρες των μαγείρων αποτελεί ένα δημοφιλές θέμα της Νέας Κωμωδίας. Παρόμοιες περιγραφές από τον Άλεξη, τον Μένανδρο και τον Αντιφάνη ανθολογεί ο Αθήναιος σε αυτό το κεφάλαιο των *Δειπνοσοφιστών*.

Απόσπασμα από την κωμωδία *Έφεσία* (Αθήναιος 13.60, απ. 13 Kassel-Austin)

Ποσειδίππος δ' ό κωμικός έν Έφεσία τάδε φησίν περιι αὐτῆς·

Φρύνη πρό <γ'> ήμῶν γέγονεν έπιφανεστάτη
πολὺ τῶν έταιρῶν· καί γάρ εἰ νεωτέρα
τῶν τότε χρόνων εἶ, τόν γ' άγῶν' άκήκοας.
βλάπτειν δοκοῦσα τούς βίους μείζους βλάβας
τήν ήλιαίαν εἶλε περιι τοῦ σώματος
καί τῶν δικαστῶν καθ' ένα δεξιουμένη
μετὰ δακρύων διέσωσε τήν ψυχὴν μόλις.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Ποσειδίππος ο κωμωδιογράφος έγραψε στο έργο του *Έφεσία* για αυτήν [δηλ. τη Φρύνη]:

Πριν από την εποχή μας, η Φρύνη ήταν μακράν η πιο ονομαστή από τις εταίρες· και παρόλο που είσαι πολύ νεότερη από την εποχή της, σίγουρα θα έχεις ακούσει για τη δίκη της. Κατηγορήθηκε ενώπιον του ανώτατου δικαστηρίου, επειδή τάχα έβλαψε στον μέγιστο βαθμό όλους τους πολίτες· τελικά κυρίευσε το διαστήριο με το σώμα της και ικέτευσε έναν-έναν χωριστά τους δικαστές με δάκρυα και έτσι μετά βίας έσωσε τη ζωή της.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο τρόπος της αθώωσης της Φρύνης στο δικαστήριο ήταν περίφημος στην αρχαιότητα. Έτσι περιγράφει το ανέκδοτο ο Σέξτος Εμπειρικός (Προς μαθηματικούς 2.4): *Φρύνη τε, ὡς φασιν, ἐπεὶ συνηγοροῦντος αὐτῇ Υπερίδου ἔμελλε καταδικάζεσθαι, καταρρηξαμένη τοὺς χιτωνίσκους καὶ γυμνοῖς στήθεσι προκυλινδουμένη τῶν δικαστῶν πλεῖον ἴσχυσε διὰ τὸ κάλλος τοὺς δικαστὰς πείσαι τῆς τοῦ συνηγοροῦντος ῥητορείας.*

ΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΣ ΠΕΛΛΑΙΟΣ (310-240 π.Χ.), επιγραμματοποιός

Π.Α. 5.211

Δάκρυα καὶ κῶμοι, τί μ' ἐγείρετε, πρὶν πόδας ἄρω
ἐκ πυρός, εἰς ἑτέραν Κύπριδος ἀνθρακίην;
λήγω δ' οὐποτ' ἔρωτος, αἰεὶ δέ μοι ἐξ Ἀφροδίτης
ἄλγος ὁ μὴ κρίνων καινὸν ἄγει τι Πόθος.

ΣΧΟΛΙΑ

Ερωτικό επίγραμμα.

Ο αφηγητής διαμαρτύρεται γιατί συνεχώς εμπλέκεται σε νέες ερωτικές περιπέτειες.

Κῶμοι είναι οι συντροφίες που συνόδευαν έναν εραστή προκειμένου να πολιορκήσει το σπίτι της αγαπημένης του. Μαζί με τα *δάκρυα* δηλώνουν τα βάσανα που συνοδεύουν κάθε ερωτευμένο.

Το ερωτικό πάθος τυπικά εικονοποιείται ως φωτιά με όλα της τα παρεπόμενα. Πρβ. για την ίδια εικόνα τον Μελέαγρο (Π.Α. 12.166 *Τουῦθ', ὅ τι μοι λοιπὸν ψυχῆς, ὅ τι δήποτ', Ἐρωτες, / τοῦτό γ' ἔχειν πρὸς θεῶν ἡσυχίην ἄφετε· / εἰ μὴ, ναὶ τόξοις μὴ βάλλετέ μ', ἀλλὰ κερανοῖς, / ναὶ πάντως τέφρην θέσθε με κἀνθρακίην*).

Ο Πόθος εμφανίζεται εδώ προσωποποιημένος και αντικαθιστά την τυπική μορφή του θεοποιημένου Έρωτα που απαντά κατά κανόνα στην ελληνιστική ερωτική ποίηση αλλά και τέχνη.

Π.Α. 12.98

Τὸν Μουσῶν τέττιγα Πόθος δήσας ἐπ' ἀκάνθαις
κοιμίζειν ἐθέλει πῦρ ὑπὸ πλευρὰ βαλὼν·
ἢ δὲ πρὶν ἐν βύβλοις πεπονημένη ἄθλια τρίζει
ψυχὴ ἀνηρῶ δαίμονι μεμφομένη.

ΣΧΟΛΙΑ

Ερωτικό επίγραμμα.

Το θέμα της σύγκρουσης του Έρωτα με τον ποιητή είναι κοινός τόπος και σε άλλα δύο επιγράμματα του Ποσειδίου (Π.Α. 12.45 και 120).

Η λ. *τέττιξ* είναι μια μεταφορά για τον ποιητή γνωστή ήδη από τον Καλλίμαχο (*Αίτια* απ. 1.29-30 *ἐνὶ τοῖς γὰρ ἀείδομεν οἱ λιγὺν ἤχον/ τέττιγος, θ]όρουβον δ' οὐκ ἐφίλησαν ὄνων*).

Η εικόνα του Έρωτα που βασανίζει τα θύματά του δένοντάς τα πάνω σε ένα ακάνθινο στρώμα και βάζοντάς τους φωτιά αποτελεί συνδυασμό δύο κοινών τόπων: τα αγκάθια ως μέσο βασανισμού (Πλ. Πολ. 615e-616a *τὸν δὲ Ἄρδιαῖον καὶ ἄλλους συμποδίσαντες χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν, καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες, εἶλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες...*) και ο έρωτας ως φωτιά (Π.Α. 12.139.1-2 *Ἔστι τι, ναὶ τὸν Πᾶνα, κεκρυμμένον, ἔστι τι ταύτη,/ ναὶ μὰ Διώνυσον, πῦρ ὑπὸ τῇ σποδιῇ*).

Π.Α. 12.168

Ναννοῦς καὶ Λύδης ἐπίχει δύο καὶ φέρ' ἑκάστου

Μιμνέρμου καὶ τοῦ σώφρονος Ἀντιμάχου·

συγκέρασον τὸν πέμπτον ἐμοῦ, τὸν δ' ἕκτον "Ἐκάστου,"

Ἡλιόδωρ', εἶπας, "ὅστις ἐρῶν ἔτυχεν."

ἔβδομον Ἡσιόδου, τὸν δ' ὄγδοον εἶπον Ὀμήρου,

τὸν δ' ἕνατον Μουσῶν, Μνημοσύνης δέκατον.

μεστὸν ὑπὲρ χεῖλους πίομαι, Κύπρι· τᾶλλα δ' Ἔρωτες

νήφοντ', οἰνωθέντ' οὐχὶ † λίην ἄχαριν.

ΣΧΟΛΙΑ

Ερωτικό επίγραμμα.

Το επίγραμμα φαινομενικά ανήκει στα ομοερωτικά ποιήματα του 12ου βιβλίου της *Παλατινής Ανθολογίας*, το οποίο φέρει τον τίτλο *Μοῦσα παιδική του Στράτωνα*. Το θέμα του είναι μια ερωτική πρόποση. Ωστόσο, είναι προφανές ότι το επίγραμμα έχει και ποιητολογικό περιεχόμενο αφού αναφέρεται όχι μόνο σε διάσημους ποιητές (Μίμνερος, Αντίμαχος, Ησίοδος, Όμηρος) και στις

προστάτιδες της ποίησης (Μούσες και Μνημοσύνη) αλλά και σε συλλογές
ερωτικών ποιημάτων (Ναννώ του Μίμνερμου και Λύδη του Αντιμάχου).

Supplementum Hellenisticum 705

Εἴ τι καλόν, Μοῦσαι πολιήτιδες, ἢ παρὰ Φοίβου
χρυσολύρεω καθαροῖς οὔασιν ἐκλύετε
Παρνησοῦ νιφόεντος ἀνὰ πτύχ[α]ς ἢ παρ' Ὀλύμπου
Βάκχῳ τὰς τριετ<ε>ῖς ἀρχόμεναι θυμέλα[ς,
νῦν δὲ Ποσε[ι]δίππῳ στυγερόν συναείσατε γῆρας
γραψάμεναι δέλτων ἐν χρυσέαις σελίσιν.
λιμπάνετε σκοπιάς, Ἐλικωνίδες, εἰς δὲ τὰ Θήβης
τείχεα Πιπ[ ]...ς βαίνετε ...αλαδες
κεῖ σὺ Προ<ε>ίδιππὸν ποτ' ἐφίλα<ο>, Κύνθιε, Λητοῦς

.....
τῆμητινιφιεντοικεῖατ τοῦ Παρίου.
τοῖν ἐκχρή<α>ς τε καὶ ἐξ ἀδύτων κἀναχήσαι[ς
φωνὴν ἀθα<νά>την, ὦ ἄνα, καὶ κατ' ἐμοῦ,
ᾧφρα με τιμήσωσι Μακηδόνες οἳ τ' ἐπὶ ν[ή]σων
οἳ τ' Ἀσίης πάσης γ<ε>ίτονες ἠϊόνος.
Πελλαῖον γένος ἀμόν· ἔοιμι δὲ βίβλον ἐλίσσω.
τὰμφωτ λαοφόρῳ κείμενος εἰν ἀγορῆι.
ἀλλ' ἐπὶ μὲν Παρ<ί>ηι δὸς ἀηδόνι λυγρόν ἐφ[
νᾶμα κατὰ γληνέων δάκρυα κεινὰ χέω[ν
καὶ στενάχων, δι' ἐμόν δὲ φίλον στόμα

.....
μηδέ τις οὔν χεύαι δάκρυον. αὐτὰρ ἐγὼ
γῆραῖ μυστικὸν οἶμον ἐπὶ Ῥαδάμανθυν ἰκοίμην
δήμῳ καὶ λαῶι παντὶ ποθεινὸς ἐών,
ἀσκήπων ἐν ποσσὶ καὶ ὀρθοεπῆς ἀν' ὄμιλον
καὶ λείπων τέκνοις δῶμα καὶ ὄλβον ἐμόν.

ΣΧΟΛΙΑ

Το απόσπασμα αυτό σε ελεγειακό δίστιχο θεωρείται η ποιητική σφραγίδα του Ποσειδίππου. Ως σφραγίς το ποίημα περιλαμβάνει το όνομα του επιγραμματοποιού (στ. 5,9) και την ιδιαίτερη πατρίδα του (στ. 16 Πελλαῖον γένος). Μία ένδειξη ότι πρόκειται για σφραγίδα είναι και η αναφορά στο γήρας του ποιητή (στ. 5).

Οι στ. 1-8 είναι μια επίκληση στις Μούσες και οι στ. 9-15 στον Απόλλωνα, ενώ στους στ. 16-25 ο ποιητής απευθύνεται στον ίδιο τον εαυτό του.

Η αναφορά στις τριετείς θυμέλας (4) παραπέμπει σε σκηνικούς ή μουσικούς αγώνες που γίνονταν προς τιμήν του Βάκχου.

Οι δέλτοι (5) που αναφέρει ο ποιητής σε συνδυασμό με την προχωρημένη ηλικία του (4 γήρας) παραπέμπουν στον αυτοβιογραφικό Πρόλογο των Αιτίων του Καλλιμάχου, με τον οποίο ο Ποσειδίππος ήταν σύγχρονος και πιθανότατα αναταγωνιστής του (Αίτια απ.1.21 και γὰρ ὅτ]ε πρ[ώ]τιστον ἔμοις ἐπὶ δέλτον ἔθηκα/ γούνασι]ν, Ἀ[πό]λλων εἶπεν ὁ μοι Λύκιος και 33 ἵνα γήρας ἵνα δρόσον ἦν μὲν ἀεῖδω).

Το τοπωνύμιο Θήβης (7) αναφέρεται κανονικά στην πόλη της Βοιωτίας, θα μπορούσε όμως και να παραπέμπει στις Αιγυπτιακές Θήβες. Για πολλούς μελετητές πρόκειται για ένδειξη ότι το ποίημα δεν γράφτηκε ως σφραγίδα από τον ίδιο τον Ποσειδίππο αλλά από κάποιον μεταγενέστερο, ίσως ποιητή ή φιλόλογο της Αιγύπτου, που οικειοποιήθηκε την ταυτότητά του.

Η φράση κείμενος εἰν ἀγορῇ (18) αναφέρεται σε κάποιο μνημείο (ανδριάντα ή τύμβο) που θα στηθεί προς τιμήν του ποιητή στην πατρίδα του, την Πέλλα.

Το «αηδόνι από την Πάρο» (19 Παρ<ί>ηι δὸς ἀηδόνι) είναι μια μετωνυμία για τον Αρχίλοχο τον Πάριο.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1965. *The Greek Anthology. Hellenistic Epigrams*, 2ος τόμ., 481-503. Cambridge.

H. Lloyd-Jones-P. Parsons. 1983. *Supplementum Hellenisticum*, 338-344. Βερολίνο & Νέα Υόρκη.

ΣΑΜΟΣ (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

Π.Α. 6.116

Σοὶ γέρας, Ἀλκείδα Μινναμάχε, τοῦτο Φίλιππος

δέρμα ταναίμυκου λευρὸν ἔθηκε βοὸς

αὐτοῖς σὺν κεράεσσι, τὸν ὕβρει κυδιόωντα

ἔσβεσεν Ὀρβηλοῦ τρηχὺν ὑπὸ πρόποδα.

ὁ φθόνος ἀναίνοιτο, τεὸν δ' ἔτι κῦδος ἀέξει

ρίζα Βεροιαίου κράντορος Ἡμαθίας.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό ἐπίγραμμα.

Ο Φίλιππος ο Ε΄ αφιερώνει ἓνα βοῖδοτόμαρο και κέρατα σε ανάμνηση μιας επιτυχίας του στο κυνήγι. Πανομοιότυπο θέμα ἔχουν και τα επιγράμματα 6.114 και 115, τα οποία ορισμένοι αποδίδουν επίσης στον Σάμο.

Η αφιέρωση γίνεται στον Ηρακλή, όπως προκύπτει από το προσωνύμιο *Μινναμάχε* (1, δηλαδή νικητή των Μινυών του Ορχομενού).

Το επίθετο *ταναίμυκος* (=αυτός που μουγκρίζει παρατεταμένα ή από μακριά) απαντά μόνον εδώ.

Ὀρβηλος είναι ἓνα βουνό της Μακεδονίας. Το ίδιο ὄρος αναφέρεται και στα επιγράμματα 6.114 και 115.

Η φράση *ρίζα Βεροιαίου κράντορος Ἡμαθίας* (6) είναι μια εξεζητημένη περίφραση που δηλώνει τους Αντιγονίδες.

Βεροιαῖος ονομάζεται επειδή κατάγεται από τη Βέροια της Ἡμαθίας.

Π.Α. 16.6 ΑΔΗΛΟΝ (αποδίδεται στον Σάμο)

Κοίρανος Εὐρώπας, ὁ καὶ εἶν ἀλὶ καὶ κατὰ χέρσον

τόσσον ἄναξ θνατῶν, Ζεὺς ὅσον ἀθανάτων,

Εἰνοδία τὰ λάφυρ' Ἐκάτα θρασέος Κιροάδα

καὶ τέκνων καὶ ὄλας γᾶς ἔθετ' Ὀδρουσίδος,

υἱὸς ἔμμελία Δαματρίου· ἃ δὲ Φιλίππου

δόξα πάλαι θείων ἄγχι βέβακε θρόνων.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό επίγραμμα.

Ο Φίλιππος ο Ε΄ αφιερώνει τα λάφυρα από τη μάχη του με τον βασιλιά Κιροάδα των Οδρουσών στην Εκάτη. Η εκστρατεία του Φιλίππου στους Οδρουσές της Θράκης τοποθετείται το 183 π.Χ., μια χρονολογία που θα μπορούσε να είναι ο *terminus post quem* για τη σύνθεση του επιγράμματος.

Η υπερβολική αναφορά στον Φίλιππο ως «βασιλιά της Ευρώπης» (1 *κοίρανος Εὐρώπας*) δημιουργεί προβληματισμό σχετικά με τη χρονολόγηση του επιγράμματος. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, το επίγραμμα δεν θα μπορούσε να περιλαμβάνει αυτήν την υπερβολική αναφορά μετά τη συντριπτική ήττα του Φιλίππου στις Κυνός Κεφαλές το 197 π.Χ., ενώ άλλοι μελετητές υποθέτουν ότι το επίγραμμα γράφτηκε στα τελευταία χρόνια του Φιλίππου για να ενισχύσει το ηθικό του (το *πάλαι* στον στ. 6 ενισχύει αυτήν την ερμηνεία).

Δαματρίου: πρόκειται για τον πατέρα του Φιλίππου, Δημήτριο Β΄ τον Αιτωλικό.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1965. *The Greek Anthology. Hellenistic Epigrams*, 2ος τόμ., 509-511 και 590-591. Cambridge.

ΑΡΧΙΑΣ (τέλη 2^{ου}-μέσα 1^{ου} αι. π.Χ.), επιγραματοποιός

Π.Α. 7.140 ΑΡΧΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Καὶ γενέταν τοῦ νέρθε καὶ οὔνομα καὶ χθόνα φώνει,

στάλα, καὶ ποία κηρὶ δαμεις ἔθανε.

"Γεννήτωρ Πρίαμος, γὰ δ' Ἴλιον, οὔνομα δ' Ἐκτωρ,

ᾧνερ, ὑπὲρ πάτρας δ' ᾧλετο μαρνάμενος."

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο ἐπίγραμμα, τὸ μόνο ἀπὸ τὰ ἐπιγράμματα με τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχία που φέρει τὸν προσδιορισμὸ *Μακεδόνας*.

Πρόκειται γιὰ ἓναν πλασματικὸ ἐπιτάφιο γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἐκτορα, τὸ ὁποῖο ἐντάσσεται σὲ μιὰ σειρὰ ομόθεμων ἐπιγραμμάτων (Π.Α. 7.137-140).

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 432-450. Cambridge.

ΚΡΑΤΕΡΟΣ (4^{ος}-3^{ος} αι. π.Χ.), ιστορικός και ανθολόγος

Πλούταρχος *Κίμων* 13.5

ἐν δὲ τοῖς ψηφίσμασιν ἃ συνήγαγε Κρατερός ἀντίγραφα συνθηκῶν ὡς γενομένων κατατέτακται.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Στα ψηφίσματα που συνέλεξε ο Κρατερός υπάρχουν αντίγραφα των συνθηκών, όπως ακριβώς έγιναν, διευθετημένα κατά σειρά.

ΣΧΟΛΙΑ

Η φύση του έργου του Κρατερού, η συστηματική δηλαδή συγκέντρωση και κατηγοριοποίηση δημόσιων αρχείων (ψηφίσματα, συνθήκες, αποφάσεις κλπ.), παραπέμπει στην Περιπατητική παράδοση. Οι μελετητές υποθέτουν ότι ο Κρατερός ήταν ίσως σύγχρονος και έγραψε υπό την επίδραση του Θεοφράστου. Η *Συναγωγή ψηφισμάτων* ήταν ένα έργο που εκτεινόταν πιθανότατα σε 9 βιβλία.

Πλούταρχος *Αριστείδης* 26.1-4

Κρατερός δ' ὁ Μακεδῶν τοιαῦτά τινα περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρός [sc. τοῦ Ἀριστείδου] εἶρηκε. μετὰ γὰρ τὴν Θεμιστοκλέους φυγὴν φησιν ὥσπερ ἔξυβρίσαντα τὸν δῆμον ἀναφῦσαι πλῆθος συκοφαντῶν, οἱ τοὺς ἀρίστους καὶ δυνατωτάτους ἄνδρας διώκοντες ὑπέβαλλον τῷ φθόνῳ τῶν πολλῶν, ἐπαιρομένων ὑπ' εὐτυχίας καὶ δυνάμεως. ἐν τούτοις καὶ Ἀριστείδην ἀλῶναι δωροδοκίας, Διοφάντου τοῦ Ἀμφιτροπῆθεν κατηγοροῦντος, ὡς ὅτε τοὺς φόρους ἔπραττε παρὰ τῶν Ἰώνων χρήματα λαβόντος, ἐκτεῖσαι δ' οὐκ ἔχοντα τὴν καταδίκην πεντήκοντα μνῶν οὔσαν, ἐκπλεῦσαι καὶ περὶ τὴν Ἰωνίαν ἀποθανεῖν. τούτων δ' οὐδὲν ἔγγραφον ὁ Κρατερός τεκμήριον παρέσχηκεν, οὔτε δίκην οὔτε ψήφισμα, καίπερ εἰωθῶς ἐπιεικῶς γράφειν τὰ τοιαῦτα καὶ παρατίθεσθαι τοὺς ἱστοροῦντας.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Κρατερός ο Μακεδόνας τέτοια αναφέρει για τον θάνατο του Αριστείδη. Γιατί μετά την εξορία του Θεμιστοκλή, λέει ο Κρατερός, ο λαός άρχισε να κατασκευάζει προσβολές και να δημιουργεί πλήθος συκοφαντών. Αυτοί, αφού καταδίωξαν τους καλύτερους και ισχυρότερους άντρες, τους υπέβαλαν στον φθόνο των πολλών, οι οποίοι τώρα περηφανεύονταν για την ευτυχία και τη δύναμή τους. Ανάμεσα σε αυτούς και ο Αριστείδης καταδικάστηκε για δωροδοκία, με βάση τις κατηγορίες που κατασκεύασε εναντίον του ο Διόφαντος από τον δήμο Αμφιτροπής, ότι τάχα όταν συνέλεγε τους φόρους πήρε χρήματα από τους Ίωνες· και επιπλέον, επειδή δεν είχε πενήντα μνας για να πληρώσει την καταδίκη, απέπλευσε και πέθανε στην Ιωνία. Για τα γεγονότα αυτά όμως ο Κρατερός δεν μας έχει αφήσει κανένα γραπτό τεκμήριο, ούτε το πόρισμα του δικαστηρίου ούτε το ψήφισμα, αν και συνηθίζει να καταγράφει τέτοια πράγματα με λεπτομέρειες και να παραθέτει τις πηγές του.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

F. Jacoby. *Die Fragmente der griechischen Historiker. Dritter Teil: Kommentar zu Nr. 297-607*, 62-77. Leiden.

ΜΑΡΣΥΑΣ ΠΕΛΛΑΙΟΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), ιστορικός

Σούδα λ. Μαρσύας, Περιάνδρου

Μαρσύας, Περιάνδρου, Πελλαῖος, ἱστορικός. οὗτος δὲ ἦν πρότερον γραμματοδιδάσκαλος, καὶ ἀδελφὸς Ἀντιγόνου τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος, σύντροφος δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως. ἔγραψε Μακεδονικὰ ἐν βιβλίοις δέκα· ἤρξατο δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Μακεδόνων, καὶ μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τὴν Συρίαν ἐφόδου, μετὰ τὴν Ἀλεξανδρείας κτίσιν· Ἀττικὰ ἐν βιβλίοις ἰβ· καὶ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου ἀγωγὴν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μαρσύας, γιος του Περιάνδρου, ἀπὸ τὴν Πέλλα, ἱστορικός. Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ ἦταν γραμματοδιδάσκαλος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀντίγονου ποὺ ἐγένε βασιλιάς ἀργότερα. Ἦταν σύντροφος τοῦ Ἀλέξανδρου τοῦ βασιλιά. Ἐγραψε *Μακεδονικά* σὲ δέκα βιβλία. Ἡ ἱστορία αὐτὴ ἀρχίζε ἀπὸ τὸν πρῶτο βασιλιά των Μακεδόνων καὶ μέχρι τὴν ἐπίθεση τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ γιου τοῦ Φιλίππου, ἐναντίον τῆς Συρίας, μετὰ τὴν ἰδρυση τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐγραψε καὶ *Ἀττικά* σὲ δώδεκα βιβλία. Ἐγραψε ἐπίσης καὶ τὴν *Ἀγωγή τοῦ Ἀλεξάνδρου*.

ΣΧΟΛΙΑ

Ὁ Ἀντίγονος ποὺ ἀναφέρεται ἐδῶ εἶναι ὁ Α΄ ὁ Μονόφθαλμος. Ὁ Μαρσύας ἦταν πιθανότατα συνομήλικος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Διόδωρος 20.50

...καὶ Μαρσύας ὁ τὰς Μακεδονικὰς πράξεις συνταξάμενος...

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

...Καὶ ὁ Μαρσύας ποὺ συνέταξε τὶς Μακεδονικὲς πράξεις...

Ἀρποκρατίων λ. Μαργίτης

...καὶ Μαρσύας ἐν εἰ ταῦν περὶ Ἀλεξάνδρου ἱστορεῖ λέγων Μαργίτην ὑπὸ Δημοσθένους καλεῖσθαι τὸν Ἀλέξανδρον...

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

...Και ο Μαρσύας στο πέμπτο βιβλίο των σχετικών με τον Αλέξανδρο μας δίνει την πληροφορία ότι ο Δημοσθένης αποκαλούσε τον Αλέξανδρο «Μαργίτη»...

ΣΧΟΛΙΑ

Από τη μαρτυρία αυτή προκύπτει ότι το έργο του Μαρσύα Ἀλεξάνδρου ἀγωγή περιελάμβανε τουλάχιστον πέντε βιβλία.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

F. Jacoby. *Die Fragmente der griechischen Historiker. Zweiter Teil: Kommentar zu Nr. 106-261, 480-484.* Leiden.

ΜΑΡΣΥΑΣ ΦΙΛΙΠΠΕΥΣ (άγνωστη χρονολογία), ιστορικός

Σούδα λ. Μαρσύας, Κριτοφήμου

Μαρσύας, Κριτοφήμου, Φιλιππεύς, ιστορικός, ο νεώτερος.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μαρσύας, ο γιος του Κριτοφήμου, από τους Φιλίππους, ιστορικός, ο νεότερος.

ΣΧΟΛΙΑ

Νεότερος είναι ο Μαρσύας ο Φιλιππεύς σε σχέση με τον Μαρσύα τον Πελλαίο. Ανήκει μάλλον στην ελληνιστική εποχή (στα μέσα του 2ου αι. π.Χ.). Οι αρχαίες πηγές συγχέουν τα έργα των δύο ιστορικών.

Αρποκρατίων λ. Γαληψός

...ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Γαληψοῦ τοῦ ἐκ Θάσου καὶ Τηλέφης, ὡς Μαρσύας ὁ νεώτερος ἐν πέμπτῳ Μακεδονικῶν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η Γαληψός πήρε το όνομά της από τον Γαληψό, γιο του Θάσου και της Τηλέφης, όπως λέει ο Μαρσύας στο πέμπτο βιβλίο των Μακεδονικών.

Αρποκρατίων λ. Λητή

...Λητή πόλις ἐστὶ τῆς Μακεδονίας, μνημονεῦει δὲ αὐτῆς πολλάκις Μαρσύας ὁ νεώτερος ἐν Μακεδονικῶν...

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η Λητή είναι πόλη της Μακεδονίας· την αναφέρει πολλές φορές ο Μαρσύας ο νεότερος στα Μακεδονικά...

Σχόλια στον Ευρ. Ρήσ. 346

οὐκ εἴρηκε τίνας Μουσῶν ὁ Ῥήσος ἦν παῖς. Κλειοῦς μέντοι λέγουσιν αὐτὸν εἶναι, καθάπερ Μαρσύας ὁ νεώτερος ἐν τῷ Μακεδονικῶν ἱστοριῶν γράφων οὕτως· "εἰσὶ δὲ οἱ καὶ περὶ τούτου εἶπον [τοῦτον] Κλειῶ τὴν θεὸν ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν Μουσῶν <ἀρπασθεῖσαν> νυμφευθῆναι τεκνῶσαί τε τὸν Ῥήσον" καὶ μετ' ὀλίγον· "ἔστιν ἱερὸν τῆς Κλειοῦς ἐν Ἀμφιπόλει ἰδρυθὲν ἀπέναντι τοῦ Ῥήσου μνημείου ἐπὶ λόφου τινός".

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Δεν λέει ποιας Μούσας γιος ἦταν ὁ Ρήσος. Γιατί λέγεται ὅτι ἦταν γιος τῆς Κλειοῦς, ὅπως ἀκριβῶς γράφει καὶ ὁ Μαρσύας ὁ νεότερος στὶς *Μακεδονικὲς ἱστορίες*: «Υπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι που γιὰ αὐτὸ ἐδῶ τὸ πρᾶγμα λένε ὅτι ἡ θεὰ Κλειῶ, τὴν ὁποία ἀρπάξε ἀπὸ τὴ χορεία τῶν Μουσῶν ὁ Στρυμόνας, παντρεύτηκε μαζί του καὶ ἀπέκτησε τὸν Ρήσο». Καὶ λίγο παρακάτω γράφει: «Υπάρχει ἱερό τῆς Κλειοῦς στὴν Ἀμφίπολη τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε ἀπέναντι ἀπὸ τὸ μνημεῖο τοῦ Ρήσο σὲ κάποιον λόφο».

ΕΡΜΑΓΟΡΑΣ ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΗΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), φιλόσοφος

Σούδα λ. *Ερμαγόρας, Αμφιπολίτης*

Έρμαγόρας, Αμφιπολίτης, φιλόσοφος, μαθητής Περσαίου. διάλογοι αὐτοῦ Μισοκύων, α Περί ἀτυχημάτων, Ἐκχυτον· ἔστι δὲ ὠσοκοπία· Περί σοφιστείας πρὸς τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ερμαγόρας, από την Αμφίπολη, φιλόσοφος, μαθητής του Περσαίου. Οι διάλογοί του είναι ο Μισοκύων, ένα βιβλίο Περί ατυχημάτων, Εκχυτον (πρόκειται για σύγγραμμα σχετικά με την ωσοκοπία), Σοφιστεία προς Ακαδημαϊκούς.

ΣΧΟΛΙΑ

Μισοκύων είναι πιθανότατα μια επίθεση στους Κυνικούς φιλοσόφους.

Ακαδημαϊκοί είναι οι όσοι ανήκουν στη σχολή του Πλάτωνα.

ΙΠΠΟΛΟΧΟΣ (τέλη 4^{ου}-αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.), επιστολογράφος

Αθήναιος Δειπνοσοφισταί 4.1

Ἴππόλοχος ὁ Μακεδῶν, ἐταῖρε Τιμόκρατες, τοῖς χρόνοις μὲν γέγονε κατὰ Λυγκέα καὶ Δούριν τοὺς Σαμίους, Θεοφράστου δὲ τοῦ Ἐρεσίου μαθητάς, συνθήκας δ' εἶχε ταύτας πρὸς τὸν Λυγκέα, ὡς ἐκ τῶν αὐτοῦ μαθεῖν ἔστιν ἐπιστολῶν, πάντως αὐτῷ δηλοῦν εἴ τιμι συμπεριενεχθεῖη δείπνω πολυτελεῖ, τὰ ὅμοια κάκεινου ἀντιπροπίνοντος αὐτῷ. ἐκατέρων οὖν σώζονται δειπνητικαὶ τινες ἐπιστολαί, Λυγκέως μὲν τὸ Λαμίας τῆς Ἀττικῆς αὐλητρίδος ἐμφανίζοντος δειπνον Ἀθήνησι γενόμενον Δημητρίῳ τῷ βασιλεῖ, ἐπικλην δὲ Πολιορκητῆ (ἐρωμένη δ' ἦν ἡ Λάμια τοῦ Δημητρίου), τοῦ δ' Ἴππολόχου τοὺς Καρανίου τοῦ Μακεδόνοσ ἐμφανίζοντος γάμοσ. καὶ ἄλλαισ δὲ περιετύχομεν τοῦ Λυγκέωσ ἐπιστολαῖσ πρὸς τὸν αὐτὸν γεγραμμέναισ Ἴππόλοχον, δηλούσαισ τό τε Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέωσ δειπνον Ἀφροδίσια ἐπιτελοῦντος Ἀθήνησι καὶ τὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέωσ. δώσομεν δὲ σοι ἡμεῖσ καὶ αὐτάσ τὰσ ἐπιστολάσ. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ Ἴππολόχου σπανίωσ εὐρίσκεται, ἐπιδραμοῦμαί σοι τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα διατριβῆσ ἔνεκα νῦν καὶ ψυχαγωγίασ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Ἴππόλοχοσ ὁ Μακεδόνασ, σύντροφέ μου Τιμοκράτη, ἔζησε στα χρόνια του Λυγκέα και του Δούριδοσ ἀπὸ τη Σάμο, που ἦταν μαθητέσ του Θεοφράστου ἀπὸ την Ερεσό. Και εἶχε δώσει την υπόσχεση στον Λυγκέα, ὅπωσ μαθαίνουμε ἀπὸ τις ἐπιστολέσ του, αν ποτέ παρευρισκόταν σε πολυτελέσ δείπνο, να του τα ἀφηγηθεῖ ὅλα με λεπτομέρειεσ. Την ἴδια μάλιστα υπόσχεση του ἔδωσε σε ἀντάλλαγμα ὁ Λυγκέασ. Και ἀπὸ τουσ δύο αυτοῦσ σώζονται δειπνητικέσ ἐπιστολέσ, του Λυγκέα για το δείπνο που παρέθεσε στην Αθήνα ἡ Λαμία ἡ αὐλητρίδα ἀπὸ την Ἀττικὴ πρὸσ τιμὴν του βασιλιά Δημήτριου, του ἐπονομαζόμενου Πολιορκητῆ (καθὼσ ἡ Λαμία ἦταν ἐρωμένη του Δημήτριου), και του Ἴππόλοχου, ὁ οποιόσ ἀναφέρεται στο βασιλικὸ δείπνο του Καρανίου του Μακεδόνα. Και ἔχουμε κι ἄλλεσ ἐπιστολέσ του Λυγκέα που γράφτηκαν πρὸσ τον ἴδιο αὐτὸν Ἴππόλοχο, οἱ οποιέσ ἀναφέρονται στον βασιλιά Ἀντίγονο που παρέθεσε δείπνο κατὰ τη διάρκεια της γιορτῆσ των Ἀφροδισίων στην Αθήνα και στο δείπνο του βασιλιά Πτολεμαίου.

Και θα σου δείξω εγώ αυτές τις επιστολές. Επειδή όμως η επιστολή του Ιππόλοχου είναι σπάνιο να βρεθεί, θα σου πω συνοπτικά τα όσα περιλαμβάνονται σε αυτήν για τέρψη και ψυχαγωγία αυτή τη στιγμή.

ΑΜΕΡΙΑΣ (3^{ος} αι. π.Χ.), λεξικογράφος

Αθήναιος Δειπνοσοφισταί 4.78

οὐκ ἀγνοῶ δὲ ὅτι Ἀμερίας ὁ Μακεδῶν ἐν ταῖς Γλώσσαις τιτύρινόν φησι καλεῖσθαι τὸν μόναυλον.

Και γνωρίζω ακόμα ὅτι ὁ Ἀμερίας ὁ Μακεδόνας στίς Γλώσσες λέει ὅτι ὁ μόνος αὐλός ἀποκαλεῖται καὶ τιτύρινος.

Αθήναιος Δειπνοσοφισταί 15.28

περὶ δὲ τῆς λυχνίδος λέγων Ἀμερίας ὁ Μακεδῶν ἐν τῷ Ῥιζοτομικῷ φησιν ἀναφῦναι αὐτὴν ἐκ τῶν Ἀφροδίτης λουτρῶν, ὅτε Ἥφαιστῷ συγκοιμηθεῖσα ἢ Ἀφροδίτη ἐλούσατο. εἶναι δ' ἀρίστην ἐν Κύπρῳ καὶ Λήμνῳ, ἔτι δὲ Στρογγύλῃ καὶ Ἐρυκί καὶ Κυθήροις.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Καὶ ὁ Ἀμερίας ὁ Μακεδόνας, μιλώντας γιὰ τὴ λυχνίδα στο Ριζοτομικόν, λέει ὅτι «φύτρωσε ἀπὸ τὰ λουτρά τῆς Ἀφροδίτης, ὅταν ἡ Ἀφροδίτη ἔκανε μπάνιο, ἀφού κοιμήθηκε με τὸν Ἥφαιστο. Καὶ τὴν βρίσκουμε σὲ ἀρίστη ποιότητα στὴν Κύπρο καὶ στὴ Λήμνο, καὶ ακόμα στὴ νήσο Στρογγύλη καὶ κοντὰ στο ὄρος Ἐρυκαὶ καὶ στα Κύθηρα».

Ἡσύχιος λ. σαῦαδαι

σαῦαδαι· σαῦδοι. Ἀμερίας τοὺς σειλείνους οὕτω καλεῖσθαί φησιν ὑπὸ Μακεδόνων

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Από την άνοδο του Αυγούστου (31 π.Χ.)

*μέχρι το κλείσιμο της Ακαδημίας από τον
Ιουστινιανό (529 μ.Χ.)*

ΑΝΤΙΦΑΝΗΣ (τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.), επιγραματοποιός

Π.Α. 6.88 ΑΝΤΙΦΑΝΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Αυτή σοι Κυθέρεια τὸν ἱμερόεντ' ἀπὸ μαστῶν,

Ἴνώ, λυσαμένη κεστὸν ἔδωκεν ἔχειν,

ὡς ἂν θελξινόοισιν ἀεὶ φίλτροισι δαμάζης

ἀνέρας· ἐχρήσω δ' εἰς ἐμὲ πᾶσι μόνον.

ΣΧΟΛΙΑ

Επίγραμμα για τις ερωτικές χάρες της Ἰνῶς.

Η λ. *κεστός* δηλώνει μια πολύχρωμη ταινία που φορούσε η Αφροδίτη κάτω από το στήθος της και η οποία είχε τη δύναμη να προκαλεί ερωτική γοητεία. Για την ίδια θεματική και εικονοποιία, βλ. και το επίγραμμα του Φιλόδημου (Π.Α. 5.121): *Μικκή καὶ μελανεῦσα Φιλαίνιον, ἀλλὰ σελίνων/ οὐλοτέρη καὶ μνοῦ χρώτα τερεινοτέρη/ καὶ κεστοῦ φωνεῦσα μαγώτερα καὶ παρέχουσα/ πάντα καὶ αἰτῆσαι πολλάκι φειδομένη./ τοιαύτην στέργοιμι Φιλαίνιον, ἄχρισ ἂν εὔρω/ ἄλλην, ᾧ χρυσή Κύπρι, τελειότερην.*

Για το όνομα Ἰνώ παραδίδονται και οι εναλλακτικές γραφές Ἡνώ ή Ἄνω.

Π.Α. 11.322 ΑΝΤΙΦΑΝΟΥΣ

Γραμματικῶν περίεργα γένη, ριζώρυχα μούσης

ἄλλοτρίης, ἀτυχεῖς σῆτες ἀκανθοβάται,

τῶν μεγάλων κηλίδες, ἐπ' Ἡρίνην δὲ κομῶντες,

πικροὶ καὶ ξηροὶ Καλλιμάχου πρόκυνες,

ποιητῶν λῶβαι, παισὶ σκότος ἀρχομένοισιν,

ἔρροϊτ', εὐφώνων λαθροδάκναι κόριες.

ΣΧΟΛΙΑ

Σατιρικό επίγραμμα ενάντια στους οπαδούς της σχολής του Καλλιμάχου. Παρόμοιο στη θεματική και στη διατύπωση και το επίγραμμα του Φιλίππου (Π.Α. 11.321).

Η φράση *σῆτες ἀκανθοβάται* (=σκόροι των βιβλίων) παραπέμπει στη σχολαστικότητα των λόγιων ποιητών.

Κομῶντες είναι οι γραμματικοί με την έννοια ότι αλαζονεύονται ή παριστάνουν τους σπουδαίους.

Πρόκυνες ονομάζονται οι πιστοί, μέχρι δουλοπρέπειας, κόλακες, εδώ του Καλλιμάχου.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 110-115. Cambridge.

[ιῆ Παιάν,]

παῖδα Κορωνίδος, ἥπιον ἀν[δ]ράσι,

δαίμονα σεμνότα[τον.]

[ιῆ Παιάν·]

Τοῦ δ' ἐγένοντο κό[ρ]οι Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων,

Ἑλλη[σιν κοσμήτορε] λόγχης,

ιῆ Παιάν,

ἠδ' Ἰασώ Ἀκεσώ τε καὶ Αἴγλη καὶ Πανάκεια,

Ἡπιόνης [θύγατρες σὺν] ἀριπρέπτω Ὑγεία,

ιῆ Παιάν.

Χαῖρε, βροτοῖς μέγ' ὄνειαρ,

δαῖμον κλεινότατε, ὦ [ιῆ Παιάν,]

Ἀσκληπιέ, σὴν δὲ δίδου σοφίαν ὑμνοῦντας ἐς αἰ[εῖ]

[θ]άλλειν ἐν βιοτῇ σὺν τερπνοτάτῃ Ὑγεία,

ιῆ Παιά[ν]·

σώζοις δ' Ἀτθίδα Κεκροπίαν πόλιν

αἰὲν ἐπερχόμ[εν]ος,

ιῆ Παιάν.

Ἥπιος ἔσσο, μάκαρ, στυγεράς δ' ἀπερύκεο νούσους,

[ιῆ] ἰέ, ὦ [ιῆ] Παιάν.

ΣΧΟΛΙΑ

Πρόκειται για *Παιάνα* που βρέθηκε χαραγμένος σε στήλη προς τιμήν του Ασκληπιού στην Αθήνα, η οποία χρονολογείται στην εποχή του Χριστού. Ωστόσο, ο *Παιάνας* είναι μάλλον πρωιμότερος.

Ο *Παιάνας* δεν αρθρώνεται σε στροφές και είναι γραμμένος σε ποικιλία δακτυλικών μέτρων.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

I. Powell. 1925. *Collectanea Alexandrina*, 138-140. Οξφόρδη.

ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ (τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.), επιγραμματοποιός

Π.Α. 9.43 ΠΑΡΜΕΝΙΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Ἄρκει μοι χλαίνης λιτὸν σκέπας, οὐδὲ τραπέζαις
δουλεύσω Μουσέων ἄνθεα βοσκόμενος.
μισῶ πλοῦτον ἄνουν, κολάκων τροφόν, οὐδὲ παρ' ὄφρυν
στήσομαι· οἶδ' ὀλίγης δαιτὸς ἐλευθερίην.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό επίγραμμα.

Θέμα του επιγράμματος η βούληση του ποιητή να ζησει λιτά και κατ'επέκταση να απαλλαγεί από την υποχρέωση να γράφει για τους πλούσιους και τους ισχυρούς.

Το ρ. *δουλεύω* (2) έχει τη σημασία του «υπηρετώ σαν δούλος».

Με τη φράση *Μουσῶν ἄνθεα* (2) δηλώνεται μεταφορικά το ποιητικό έργο σε πλήθος επιγραμμάτων, πρβ. Π.Α. 7.13 *Παρθενικὰν νεαοιδὸν ἐν ὕμνοπόλοισι μέλισσαν/ Ἥρινναν Μουσῶν ἄνθεα δρεπτομένην* και 9.187 *Αὐταί σοι στομάτεσσιν ἀνηρείψαντο μέλισσαι/ ποικίλα Μουσάων ἄνθεα δρεψάμεναι*. Η ιδέα εξάλλου ότι κάθε ποίημα, συνήθως σύντομο, είναι ένα άνθος με το οποίο ο ανθολόγος στιάχνει τη δική του συλλογή (που όχι τυχαία επιγράφεται Στέφανος), αντικατοπτρίζεται και στο προοίμιο της συλλογής του Φιλίππου (Π.Α. 4.2.1-4): *Ἄνθεά σοι δρέψας Ἐλικώνια καὶ κλυτοδένδρου/ Πιερίης κείρας πρωτοφύτους κάλυκας/ καὶ σελίδος νεαρῆς θερίσας στάχυν ἀντανέπλεξα/ τοῖς Μελεαγρείοις ὡς ἴκελον στεφάνοις*.

Η λ. *ὄφρυν* δηλώνει μεταφορικά την αλαζονεία, την περηφάνια που συνοδεύεται από περιφρόνηση.

Π.Α. 9.69 ΠΑΡΜΕΝΙΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Μητρυιῆς δύσμηνης ἀεὶ χόλος, οὐδ' ἐν ἔρωτι
ἦπιος· οἶδα πάθη σώφρονος Ἴππολύτου.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό επίγραμμα.

Θέμα ο κακός ρόλος της μητριάς με κλασικό παράδειγμα την καταστροφική σχέση Φαίδρας και Ιππόλυτου. Το ίδιο μυθολογικό exemplum έχει ως θέμα του και το ανώνυμο επίγραμμα (Π.Α. 9.68): *Μητρυιαί προγόνοισιν ἀεὶ κακόν· οὐδὲ φιλοῦσαι/ σῶζουσιν· Φαίδρην γνῶθι καὶ Ἰππόλυτον.*

Π.Α. 9.114 ΠΑΡΜΕΝΙΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Παιδὸς ἀφ' ὑψηλῶν κεράμων ὑπὲρ ἄκρα μέτωπα
κύπτοντος—μοῖραν νηπιάχοις ἄφοβον—,
μήτηρ ἐξόπιθεν μαζῶ μετέτρεψε νόημα·
δις δὲ τέκνω ζωὴν ἐν κεχάριστο γάλα.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό επίγραμμα.

Μια μητέρα σώζει το νήπιό της που πάει να πέσει από τη στέγη. Παρόμοιας θεματικής το Π.Α. 9.351 του Λεωνίδα από την Αλεξάνδρεια: *Λυσίππησ ὁ νεογνὸς ἀπὸ κρημνοῦ παίει ἔρπων/ Ἀστυνακτείησ ἤρχετο δυσμορίας· ἢ δὲ μεθωδήγησεν ἀπὸ στέρνων προφέρουσα/ μαζόν, τὸν λιμοῦ ῥύτορα καὶ θανάτου.*

Η διόρθωση του Passow στον στ. 2 *Μοῖραι νηπιάχοις ἄφοβον* (=οι Μοῖρες δεν φοβούνται για τα παιδιά) δίνει καλύτερο νόημα.

Π.Α. 9.342 ΠΑΡΜΕΝΙΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

Φημί πολυστιχίην ἐπιγράμματος οὐ κατὰ Μούσας
εἶναι· μὴ ζητεῖτ' ἐν σταδίῳ δόλιχον·
πόλλ' ἀνακυκλοῦται δολιχὸς δρόμος, ἐν σταδίῳ δὲ
ὀξὺς ἐλαυνομένοις πνεύματός ἐστι τόνος.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό επίγραμμα.

Ποιητολογικού περιεχομένου με κεντρική ιδέα ότι η συντομία ταιριάζει στο επίγραμμα. Χαρακτηριστικό για τη διαδεδομένη αυτή ποιητολογική άποψη είναι και το δίστιχο του Κυρίλλου (Π.Α. 9.369): *Πάγκαλόν ἐστ' ἐπίγραμμα τὸ δίστιχον· ἦν δὲ παρέλθης/ τοὺς τρεῖς, ῥαψωδεῖς κοῦκ ἐπίγραμμα λέγεις*. Το ιδεώδες της συντομίας είναι εξάλλου και το κεντρικό πρόταγμα της καλλιμαχικής και γενικότερα της νεωτερικής ποιητικής.

Το άπαξ πολυστιχίη φαίνεται να έχει σχηματιστεί σε αντίθεση προς την καλλιμαχική ὀλιγοστιχίη (Αίτια απ.1.9 ὀλιγόστιχος).

Δολιχός δρόμος είναι ένας όρος από την περιοχή του αθλητισμού που δηλώνει τον δρόμο μακράς αντοχής. Δεν αποκλείεται και στην περίπτωση αυτή να πρόκειται για στοχευμένη αναφορά στον Καλλίμαχο (Π.Α. 7.447): *Σύντομος ἦν ὁ ξεῖνος· ὁ καὶ στίχος οὐ μακρὰ λέξων/ "Θῆρις Ἀρισταίου Κρής" ἐπ' ἐμοὶ δολιχός*.

Η φράση ὄξυς τόνος πνεύματος (4) δηλώνει ταυτόχρονα τη σύντομη ανάσα που έχει ένας αθλητής σύντομων αποστάσεων αλλά και την «οξύτητα» του πνεύματος που απαιτείται από τον επιγραμματοποιό και τον αναγνώστη του.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 322-327. Cambridge.

ΚΡΑΤΕΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΦΙΠΟΛΗ (άγνωστη χρονολογία), ραψωδός

IG 7.420.12

Κράτερος Αντιπάτρου Αμφιπολίτης ραψωδός

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ (τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.-αρχές 1^{ου} αι. μ.Χ.),
επιγραμματοποιός και διοικητής της Θεσσαλονίκης

Προοίμιο στον Στέφανο του Φιλίππου Π.Α. 4.2.7

Ἀντίπατρος πρέψει στεφάνω στάχυς...

Π.Α. 6.208

Ἡ τὰ πέδιλα φέρουσα, Μενεκρατίς· ἡ δὲ τὸ φᾶρος,
Φημονόη· Πρηξῶ δ', ἡ τὸ κύπελλον ἔχει.
τῆς Παφίης ὁ νεὼς καὶ τὸ βρέτας· ἄνθεμα δ' αὐτῶν
Ξυνόν· Στρυμονίου δ' ἔργον Ἀριστομάχου.
πᾶσαι δ' ἄσαι ἔσαν καὶ ἑταιρίδες, ἀλλὰ τυχοῦσαι
Κύπριδος εὐκρήτου, νῦν ἑνός εἰσι μία.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό επίγραμμα.

Τρεις εταίρες αφιερώνουν σε άγαλμα της Αφροδίτης τα προσωπικά τους αντικείμενα, όταν πλέον παντρεύονται. Είναι πιθανό να πρόκειται για περιγραφή έργου τέχνης (πρβ. 4 Στρυμονίου δ' ἔργον Ἀριστομάχου).

Μενεκρατίς ως γυναικείο όνομα, κατ'αντιστοιχία προς το ανδρικό Μενεκράτης.

Το όνομα του καλλιτέχνη είναι είτε Αριστόμαχος (άγνωστος κατά τα λοιπά) είτε, αν ακολουθήσουμε την εναλλακτική γραφή, Αριστομένης, τον οποίο τουλάχιστον μαρτυρεί ο Βιτρούβιος (3.2, ως ζωγράφο από τη Θάσο).

Η εναλλακτική γραφή *αί τρεῖς* (5 αντί για το *πᾶσαι*) δίνει καλύτερο νόημα σε συνδυασμό με το καταληκτικό *νῦν ἑνός εἰσι μία* (6).

Π.Α. 9.428

Σοί με, Θρημικής σκυληφόρε, Θεσσαλονίκη
μήτηρ ἡ πάσης πέμπσε Μακεδονίης·
αἰείδω δ' ὑπὸ σοὶ δεδμημένον Ἄρεα Βεσσῶν,
ὅσσ' ἐδάην πολέμου, πάντ' ἀναλεξάμενος.

ἀλλὰ μοι ὡς θεὸς ἔσσο κατήκοος, εὐχομένου δὲ
κλυῖθι. τίς ἐς Μούσας οὐατος ἀσχολίη;

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό –επιδεικτικό ἐπίγραμμα.

Ο Αντίπατρος αφιερώνει το ἐπίγραμμα στον Lucius Calpurnius Piso Frugi επειδή υπέταξε με πόλεμο το θρακικό φύλο των Βεσσών το 11 π.Χ. Στον Πείσωνα αφιερώνονται και άλλα ἐπιγράμματα του Αντιπάτρου (Π.Α. 6.241, 6.249, 6.335, 9.93, 9.541, 9.552, 10.25, 16.184).

Το ἐπίγραμμα ἔχει αυτοβιογραφικό περιεχόμενο και σε αυτό το πλαίσιο αναφέρεται η καταγωγή (2 Μακεδονίης) και η ιδιαίτερη πατρίδα (1 Θεσσαλονίκη) του Αντιπάτρου.

Π.Α. 10.25

Φοῖβε, Κεφαλλήνων λιμενοσκόπε, θῖνα Πανόρμου
ναίων τρηχείης ἀντιπέρην Ἰθάκης,
δός με δι' εὐπλώτοιο πρὸς Ἀσίδα κύματος ἔλθειν,
Πείσωνος δολιχῆ νηὶ συνεσπόμενον·
καὶ τὸν ἐμὸν βασιλῆα τὸν ἄλκιμον εὖ μὲν ἐκείνῳ
ἴλαον, εὖ δ' ὕμνοις ἄρτισον ἡμετέροις.

ΣΧΟΛΙΑ

Αυτοβιογραφικό ἐπίγραμμα.

Ο Αντίπατρος, ακολουθώντας το πλοίο του Πείσωνα, πρόκειται να περάσει με πλοίο από την Κεφαλληνία στην Ασία. Το ἐπίγραμμα είναι μια προσευχή στον Απόλλωνα για ασφαλές ταξίδι.

Το λατρευτικό ἐπίθετο λιμενοσκόπε (1) αποδίδεται σε οποιαδήποτε θεότητα επιτηρεί τα λιμάνια. Απαντά δύο φορές και στον Καλλίμαχο (απ. 400 ἄ ναῦς, ἃ τὸ μόνον φέγγος ἐμὶν τὸ γλυκὺ τᾶς ζῶας/ ἄρπαξας, ποτί τε Ζανὸς ἰκνεῦμαι λιμενοσκόπῳ και ως προσδιορισμός της Ἄρτεμης Ὑμν. Ἀρτ. 259 πότνια Μουνιχίη λιμενοσκόπε).

Το *τρηχείης Ἰθάκης* (2) μπορεί να είναι ομηρική ανάμνηση (Οδ. 10.417 και 463) μπορεί όμως και να απηχεί την πραγματική εικόνα του τοπίου της Ιθάκης.

Ο τίτλος *βασιλῆα* (5) παραπέμπει στον Ρωμαίο αυτοκράτορα, στη συγκεκριμένη περίπτωση και εφόσον το επίγραμμα χρονολογείται το 10-8 π.Χ., στον Αύγουστο.

Π.Α. 16.75

Ζηνὶ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Ἄρει τέκνον ἀνάκτων

εἵκελον, εὐκταίη μητέρος εὐτοκίη,

πάντα τοι ἐκ Μοιρέων βασιλήια, πάντα τέλεια

ἦλθεν· ἐποιήθης δ' ἔργον ἀοιδοπόλων.

Ζεὺς σκῆπτρον βασιλείον, Ἄρης δόρυ, καλλοσύνην δὲ

Φοῖβος ἔχει· παρὰ σοὶ δ' ἄθρόα πάντα, Κότυ.

ΣΧΟΛΙΑ

Το επίγραμμα σώζεται μόνον στην Ανθολογία του Πλανούδη.

Είναι μια αφιέρωση στον πρίγκηπα της Θράκης *Κότυν*. Πιθανότατα πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο που επικαλείται ο Οβίδιος σε μια επιστολή του από τον Πόντο (*ex Ponto* 2.9.1-2 *Regia progenies, cui nobilitatis origo/nomen in Eumolpi peruenit usque, Coty...*).

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 18-110. Cambridge.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ (τέλη 1^{ου} αι. μ.Χ.), επιγραμματοποιός και συντάκτης ανθολογίας

Π.Α. 4.2 ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ἄνθεά σοι δρέψας Ἑλικώνια καὶ κλυτοδένδρου

Πιερίης κείρας πρωτοφύτους κάλυκας
καὶ σελίδος νεαρῆς θερίσας στάχυν ἀντανέπλεξα

τοῖς Μελεαγρείοις ὡς ἵκελον στεφάνοις.

ἀλλὰ παλαιότερων εἰδῶς κλέος, ἐσθλὲ Κάμιλλε,

γνῶθι καὶ ὀπλοτέρων τὴν ὀλιγοστιχίην.

Ἀντίπατρος πρέψει στεφάνῳ στάχυς· ὡς δὲ κόρυμβος

Κριναγόρας, λάμψει δ' ὡς βότρυς Ἀντίφιλος,

Τύλλιος ὡς μελίλωτον, ἀμάρακον ὡς Φιλόδημος·

μύρτα δ' ὁ Παρμενίων, ὡς ῥόδον Ἀντιφάνης·

κισσὸς δ' Αὐτομέδων, Ζωνᾶς κρίνα, δρυὶς δὲ Βιάνωρ,

Ἀντίγονος δ' ἐλάη καὶ Διόδωρος Ἴον·

Εὐήγῳ δάφνην συνεπίπλεκε· τοὺς δὲ περισσοὺς

εἵκασον οἷς ἐθέλεις ἄνθεσιν ἀρτιφύτοις.

ΣΧΟΛΙΑ

Πρόκειται για το εισαγωγικό επίγραμμα (προοίμιο) το οποίο προτασσόταν στον Στέφανο του Φιλίππου, το οποίο απηχεί το αντίστοιχο προοίμιο της συλλογής επιγραμμάτων του Μελεάγρου (Π.Α. 4.1). Πρβ. τη ρητή αναφορά στο μελεάγρειο πρότυπο στους στ. 3-4 *ἀντανέπλεξα/τοῖς Μελεαγρείοις ὡς ἵκελον στεφάνοις*.

Στους εισαγωγικούς στίχους αναφέρεται με μεταφορικούς όρους η μέθοδος εργασίας του ανθολόγου (*ἄνθεα δρέψας, κείρας κάλυκας, θερίσας στάχυν*).

Αναφέρονται ονομαστικά 13 επιγραμματοποιοί, αν και στη συλλογή ανθολογούνταν στην πραγματικότητα πολύ περισσότεροι. Κάθε επιγραμματοποιός συμβολίζεται και με ένα διαφορετικό λουλούδι ή φυτό: *Ἀντίπατρος/στάχυς, Κριναγόρας/κόρυμβος, Ἀντίφιλος/βότρυς, Τύλλιος/μελίλωτον, Φιλόδημος/ἀμάρακον, Παρμενίων/μύρτον, Ἀντιφάνης/ῥόδον,*

Αυτομέδων/κισσός, Ζωνάς/κρίνον, Βιάνωρ/δρῦς, Αντίγονος/ἐλάη, Διόδωρος/ἴον, Εὐήνος/δάφνη.

Π.Α. 6.62

Κυκλοτερεῇ μόλιβον, σελίδων σημάντορα πλευρῆς,
καὶ σμίλαν, δονάκων ἀκροβελῶν γλυφίδα,
καὶ τκανονίδ' ὑπάτηντ καὶ τὴν παρὰ θίνα κίσηριν,
αὐχμηρὸν πόντου τρηματόεντα λίθον,
Καλλιμένης Μούσαις ἀποπαυσάμενος καμάτιο
θῆκεν, ἐπεὶ γήρα κανθὸς ἐπεσκέπετο.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό ἐπίγραμμα.

Ένας γραφέας που αποσύρεται ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά του ἀφιερώνει τὰ ἐργαλεῖα δουλειᾶς του στὶς Μούσες. Παραλλαγές στὸ ἴδιο θέμα ἀπαντοῦν καὶ σε ἄλλους ἐπιγραμματοποιοὺς, πρβ. Δαμοχάρης Π.Α. 6.63 καὶ Φανίας 6.295.

Π.Α. 7.394

Μυλεργάτας ἀνὴρ με κῆν ζωᾶς χρόνοις
βαρυβρομήταν εἶχε δινητὸν πέτρον,
πυρηφάτον Δάματρος εὐκάρπου λάτρην,
καὶ κατθανῶν στάλωσε τῶδ' ἐπ' ἠρίῳ,
σύνθημα τέχνας· ὡς ἔχει μ' αἰεὶ βαρύν,
καὶ ζῶν ἐν ἔργοις καὶ θανῶν ἐπ' ὀστέοις.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιτύμβιο ἐπίγραμμα.

Πέτρα που στήθηκε ὡς μνημεῖο πάνω στὸν τύμβο ἐνὸς μυλωνά.

Οἱ λ. *μυλεργάτας* (1) καὶ *βαρυβρομήτας* (2, παραλλαγή τοῦ *βαρυβρεμέτης*=αυτός που βροντᾶ δυνατὰ) ἀπαντοῦν μόνον ἐδῶ.

Επίσης άπαξ είναι το σύνθετο *πυρήφατος* (3, =αυτός που συντρίβει τους κόκκους του σταριού), σχηματισμένο κατ'αναλογία του *μυλήφατος* (=αλεσμένος στη μυλόπετρα).

Π.Α. 9.561

Τίς σε πάγος δυσέρημος ἀνήλιος ἐξέθρεψεν
    Βορραίου Σκυθίης ἄμπελον ἀγριάδα
ἢ Κελτῶν νιφοβλήτες ἀεὶ κρυμώδεες Ἄλπεις
    τῆς τε σιδηροτόκου βῶλος Ἰβηριάδος;
ἢ τοὺς ὀμφακόραγας ἐγείναο, τοὺς ἀπεπάντους
    βότρυας, οἱ στυφελὴν ἐξέχεον σταγόνα.
δίζημαι, Λυκόεργε, τεὰς χέρας, ὡς ἀπὸ ρίζης
    κλήματος ὠμοτόκου βλαστὸν ὄλον θερίσης.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό ἐπίγραμμα.

Ο ποιητής διαμαρτύρεται για ἓνα κρασί με ξινή γεύση. Παρόμοιο θέμα ἔχει το ανώνυμο επιδεικτικό ἐπίγραμμα Π.Α. 9.375.

Η συσσώρευση τοπωνυμίων που παραπέμπουν στις ἄκρες του κόσμου (2 *Βορραίου Σκυθίης*, 3 *Ἄλπεις*, 4 *σιδηροτόκου Ἰβηριάδος*) ἐξηγεί την ἀσχημη γεύση του κρασιού.

Και σε αυτό το ἐπίγραμμα διακρίνεται το ιδιαίτερο ὄφος του Φιλίππου, ο οποίος βασίζει την ἐκφρασή του σε ἄπαξ λέξεις και σε νέες συνθέσεις λέξεων. Μόνον ἐδῶ λοιπὸν απαντοῦν τα σύνθετα *δυσέρημος* (1), *σιδηροτόκου* (4) και *ὀμφακόραγας* (5).

Π.Α. 11.321

Γραμματικοὶ Μώμου στυγίου τέκνα, σῆτες ἀκανθῶν,
    τελχίνες βίβλων, Ζηνοδότου σκύλακες,
Καλλιμάχου στρατιῶται, ὄν ὡς ὄπλον ἐκτανύσαντες,
    οὐδ' αὐτοῦ κείνου γλῶσσαν ἀποστρέφετε,

συνδέσμων λυγρῶν θηρήτορες, οἷς τὸ "μῖν" ἢ "σφῖν"

εὐάδε καὶ ζητεῖν, εἰ κύνας εἶχε Κύκλωψ,
τρίβοισθ' εἰς αἰῶνα κατατρυζόντες ἀλιτροὶ
ἄλλων· ἐς δ' ἡμᾶς ἰὸν ἀποσβέσατε.

ΣΧΟΛΙΑ

Σκωπτικό ἐπίγραμμα ἐναντίον των γραμματικῶν. Ακριβῶς στην ἴδια θεματικὴ το ἐπίγραμμα του Ἀντιφάνη (Π.Α. 11.322).

Ἡ ορολογία παραπέμπει σαφῶς στο ποιητολογικὸ λεξιλόγιο του Καλλιμάχου. Ἡ ἀναφορὰ στον Μῶμο ἀπαντᾶ και στον Ὑμν. Απόλλ. 113 *χαῖρε, ἄναξ· ὁ δὲ Μῶμος, ἔν' ὁ Φθόνος, ἔνθα νέοιτο*, ἐνῶ οἱ Τελχίνες εἶναι ἡ κεντρικὴ μεταφορὰ που χρησιμοποιεῖ ὁ Καλλιμάχος για τους λογοτεχνικοὺς του ἀντιπάλους στον *Πρόλογο των Αιτίων* (πρβ. και το ρ. *κατατρυζόντες* στον στ. 7 που παραπέμπει στη φράση του *Προλόγου* απ. 1.1 *μοι Τελχίνες ἐπιτρυζουσιν ἀοιδῆ*).

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 327-371. Cambridge.

ΕΠΙΓΟΝΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ (άγνωστη χρονολογία), επιγραμματοποιός

Π.Α. 9.261

Ἡ πάρος εὐπετάλοισιν ἐν οἰνάνθαις νεάσασα
καὶ τετανῶν βοτρύων ῥᾶγα κομισσαμένη
νῦν οὕτω γραιοῦμαι. ἴδ', ὁ χρόνος οἶα δαμάζει·
καὶ σταφυλὴ γήρως αἰσθάνεται ῥυτίδων.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό επίγραμμα.

Θέμα του ποιήματος είναι η μετάβαση από τη νιότη στα γεράματα.

Η ιδέα εικονοποιείται μέσα από τον θρήνο ενός σταφυλιού που κάποτε έθαλλε (1 *Ἡ πάρος εὐπετάλοισιν ἐν οἰνάνθαις...*), τώρα όμως έχει ζαρώσει (4 *σταφυλὴ γήρως αἰσθάνεται ῥυτίδων...*)—μια σαφέστατη μεταφορά για τον μαρασμό της ομορφιάς με το πέρασμα του χρόνου.

Το ρ. *γραιοῦμαι* (3) απαντά μόνον εδώ.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 277-278. Cambridge.

ΑΔ(Δ)ΑΙΟΣ (άγνωστη χρονολογία), επιγραμματοποιός

Π.Α. 6.228

Αὐλακι καὶ γήρα τετραμένον ἐργατίνην βοῦν
Ἄλκων οὐ φονίην ἤγαγε πρὸς κοπίδα,
αἰδεσθεὶς ἔργων· ὁ δέ που βαθέη ἐνὶ ποίῃ
μυκηθμοῖς ἀρότρου τέρπετ' ἐλευθερίῃ.

ΣΧΟΛΙΑ

Αναθηματικό ἐπίγραμμα.

Ο Ἄλκων ἀποφεύγει νὰ θυσιάσει τὸ γέρικο βόδι τοῦ καὶ, ἀντ'αυτοῦ, τὸ ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὸ ὄργωμα καὶ τὸ ἀφήνει νὰ βοσκήσει.

Ἡ θυσία ἐνὸς βοδιοῦ θεωροῦνταν γενικά ἱερόσυλη πράξη, ἡ ὁποία τιμωροῦνταν καὶ ἀπὸ τὸν νόμο. Πρβ. Αἰλιανός γιὰ ἕνα Ἀττικὸ νόμο ποῦ προέβλεπε τὰ ἀκόλουθα (Ποικίλη ἱστορία 5.14): βοῦν ἀρότην καὶ ὑπὸ ζυγὸν πονήσαντα σὺν ἀρότρῳ ἢ καὶ σὺν τῇ ἀμάξῃ, μηδὲ τοῦτον θύειν, ὅτι καὶ οὗτος εἶη ἂν γεωργὸς καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινῶν.

Π.Α. 9.300

Ταύρω φρικαλέον νάπος ἐκβαίνοντι Δοβήρου
Πευκέστης ἵππῳ καρτερός ἠντίασεν.
ἀλλ' ὁ μὲν ὠρμήθη πρηῶν ἄτε· τοῦ δ' ἀπαλοῖο
Παιονίδα λόγχην ἤκε διὰ κροτάφου·
συλήσας κεφαλῆς δὲ διπλοῦν κέρασ αἰὲν ἐκείνῳ
ζωροποτῶν ἐχθροῦ κόμπον ἔχει θανάτου.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικὸ ἐπίγραμμα.

Ο Πευκέστης σκοτώνει ἕνα ταῦρο καὶ κατασκευάζει ἕνα ποτήρι ἀπὸ τὰ κέρατά του.

Ο Αθήναιος αφιερώνει μια ολόκληρη ενότητα σε διάσημα χωρία από τη λογοτεχνία και την ιστορία όπου καταγράφεται η ίδια συνήθεια. Περισσότερο επιρρεπείς σε αυτό ήταν οι Θράκες και οι Περραιβοί, αλλά και οι Μακεδόνες (Δειπν. 11.51): *Λυκούργος δ' ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ κατὰ Δημάδου Φίλιππὸν φησι τὸν βασιλέα προπίνειν κέρατι τούτοις οἷς ἐφιλοφρονεῖτο. τοὺς δὲ Παιόνων βασιλεῖς φησι Θεόπομπος ἐν δευτέρᾳ Φιλιππικῶν, τῶν βοῶν τῶν παρ' αὐτοῖς γινομένων μεγάλα κέρατα φύοντων, ὡς χωρεῖν τρεῖς καὶ τέτταρας χόας, ἐκπώματα ποιεῖν ἐξ αὐτῶν, τὰ χεῖλη περιαργυροῦντας καὶ χρυσοῦντας.*

Εξάλλου στο επίγραμμα σημειώνεται emphaticά η μακεδονική τοποθέτηση του περιστατικού μέσω των τοπωνυμίων *Δόβηρος* και *Παιονίς*.

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΧΟΛΙΑ

A. S. F. Gow-D. L. Page. 1968. *The Garland of Philip and Some Contemporary Epigrams*, 3-13. Cambridge.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ ΙΙ (ο Ὑπατος), (6^{ος} αἰ. μ.Χ.),
επιγραμματοποιός

Π.Α. 5.229

Τὴν Νιόβην κλαίουσαν ἰδὼν ποτε βουκόλος ἀνὴρ
θάμβεεν, εἰ λείβειν δάκρυον οἶδε λίθος.
αὐτὰρ ἐμὲ στενάχοντα τόσης κατὰ νυκτὸς ὀμίχλην
ἔμπνοος Εὐίππης οὐκ ἐλέαιρε λίθος.
αἴτιος ἀμφοτέροισιν ἔρωσ, ὀχρηγὸς ἀνίης
τῇ Νιόβῃ τεκέων, αὐτὰρ ἐμοὶ παθέων.

ΣΧΟΛΙΑ

Ερωτικό ἐπίγραμμα, βασισμένο στο μυθολογικό *exemplum* τῆς μεταμόρφωσης τῆς κλαίουσας Νιόβης σε λίθο.

Π.Α. 9.648

Ἄστος ἐμοὶ καὶ ξεῖνος ἀεὶ φίλος· οὐ γὰρ ἐρευνᾶν
"Τίς, πόθεν ἢ ἐ τίνων", ἐστὶ φιλοξενίης.

ΣΧΟΛΙΑ

Επιδεικτικό ἐπίγραμμα σε δίστιχο.

ΦΑΙΔΡΟΣ ΓΑΪΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ (π. 15 π.Χ – π. 50 μ.Χ.), ελληνορωμαίος μυθογράφος

Fabulae Aesopiae 1.1 Prologus

Aesopus auctor quam materiam repperit,

Hanc ego polivi versibus senariis.

Duplex libelli dos est: quod risum movet

Et quod prudentis vitam consilio monet.

Calumniari si quis autem voluerit,

Quod arbores loquantur, non tantum ferae,

Fictis iocari nos meminerit fabulis.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Αίσωπος, ο εμπνευστής των μύθων, είναι αυτός που μου έδωσε το υλικό το οποίο εγώ επεξεργάστηκα σε ιαμβικούς στίχους. Η προσφορά του μικρού αυτού βιβλίου είναι διπλή: να προκαλέσει το γέλιο και να παρακινήσει σε συνετή ζωή με τις συμβουλές του. Αν όμως κάποιος θελήσει να μας κατηγορήσει, επειδή ακόμα και τα δέντρα μιλάνε και όχι μόνο τα ζώα, ας θυμηθεί ότι εμείς παίζουμε με πλαστές αφηγήσεις.

ΚΡΙΤΩΝ ΠΙΕΡΙΕΥΣ (2^{ος} αι. μ.Χ.), ιστορικός

Σούδα λ. Κρίτων, Πιεριώτης

Κρίτων, Πιεριώτης (πόλις δὲ Μακεδονίας ἐστὶν ἡ Πιερία), ἱστορικός. ἔγραψε Παλληνιακά, Συρακουσῶν κτίσιν, Περσικά, Σικελιακά, Συρακουσῶν περιήγησιν καὶ Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Μακεδόνων.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Κρίτων, ἀπὸ τὴν Πιερία (ἡ Πιερία εἶναι πόλη τῆς Μακεδονίας), ἱστορικός. Ἐγραψε *Ἱστορία τῆς Παλλήνης, Ἰδρυση τῶν Συρακουσῶν, Περσικὴ Ἱστορία, Σικελικὴ Ἱστορία, Περιγραφή Συρακουσῶν καὶ Σχετικὰ μετὰ τὴν ἐξουσία τῶν Μακεδόνων.*

ΠΟΛΥΑΙΝΟΣ (2^{ος} αι. μ.Χ.), ρήτορας και στρατιωτικός συγγραφέας

Σούδα λ. Πολύαινος, Μακεδών

Πολύαινος, Μακεδών, ρήτωρ. Περί Θηβῶν, Τακτικά βιβλία γ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Πολύαινος, Μακεδόνας, ρήτορας. Έγραψε *Θηβαϊκά* και *Εγχειρίδιο Στρατηγικής* σε τρία βιβλία.

Στρατηγήματα Προοίμιο (αρχή 1.1-1.2)

Τὴν μὲν κατὰ Περσῶν καὶ Παρθυαίων νίκην, ἱερώτατοι βασιλεῖς Ἀντωνῖνε καὶ Οὐῆρε, παρὰ τῶν θεῶν ἔξετε καὶ παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς καὶ παρὰ τῆς Ῥωμαίων ἀνδρείας, μεθ' ὧν ἀεὶ, καὶ πάλαι καὶ νῦν εἰώθατε νικᾶν τοὺς ὑπάρχοντας πολέμους καὶ μάχας· ἐγὼ δὲ Μακεδῶν ἀνὴρ, πάτριον ἔχων τὸ κρατεῖν Περσῶν πολεμούντων δύνασθαι, οὐκ ἀσύμβολος ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι καιρῷ γενέσθαι βούλομαι. ἀλλ', εἰ μὲν ἤκμαζέ μοι τὸ σῶμα καὶ στρατιώτης πρόθυμος ἂν ἐγενόμην Μακεδονικῇ ῥώμῃ χρώμενος· ἐπεὶ δέ μοι προήκουσαν τὴν ἡλικίαν ὄρατε, οὐ μὴν οὐδὲ νῦν ἀστράτευτος παντάπασιν ἀπολειφθήσομαι, ἀλλὰ τῆς στρατηγικῆς ἐπιστήμης ἐφόδια ταυτὶ προσφέρω, ὅσα τῶν πάλαι γέγονε στρατηγήματα...

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ιερότατοι βασιλιάδες, Αντωνίνε και Βήρε, οι θεοί, η δική σας αρετή και η Ρωμαϊκή γενναιότητα, που βρίσκονται πάντοτε μαζί σας, και με τη βοήθεια των οποίων και παλιά και τώρα συνηθίζετε να νικάτε στους πολέμους και τις μάχες, θα σας δώσουν και τώρα τη νίκη στην εκστρατεία σας ενάντια στους Πέρσες και τους Πάρθους. Εγώ που είμαι Μακεδόνας και έχω πάτρια παράδοση τη νίκη επί των Περσών, επιθυμώ να μην είμαι άχρηστος σε σας στην παρούσα συγκυρία. Αλλά αν το σώμα μου βρισκόταν σε ακμή, θα γινόμουν πρόθυμος στρατιώτης επιδεικνύοντας Μακεδονική ρώμη. Αν με βλέπετε να είμαι σε προχωρημένη ηλικία, όμως ούτε και έτσι θέλω να παραμείνω εντελώς άχρηστος ως προς τη

στρατιωτική μου υπηρεσία. Σας προσφέρω λοιπόν με αυτό εδώ το πόνημα εφόδια της στρατηγικής επιστήμης, όσα από παλιά έχουν υπάρξει στρατηγήματα...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΟΒΑΙΟΣ (5^{ος} αι. μ.Χ.), ανθολόγος

Σούδα λ. Ἰωάννης, ὁ ἐπονομαζόμενος Στοβεύς

Ἰωάννης, ὁ ἐπονομαζόμενος Στοβεύς. Ἀνθολόγιον, περιέχον τὰς παρὰ πᾶσι πολλῶν δόξας ἐν βιβλίοις τέσσαρσιν, ἐνάρετα πάνυ καὶ γέμοντα πάσης παιδεύσεως. γράφει δὲ ταῦτα πρὸς Ἐπίμιον υἱὸν αὐτοῦ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἰωάννης, ὁ ἐπονομαζόμενος Στοβεύς. Ἐγραψε ἓνα Ἀνθολόγιο που περιλαμβάνει τις ἀπόψεις πολλῶν σε τέσσερα βιβλία, ἐξαιρετικά ἐνάρετα καὶ γεμάτα με κάθε εἶδους γνώση. Αυτό το ἔγραψε για τον ἴδιο του τον γιο, τον Επίμιο (ἢ Σεπτίμιο).